

Bokstart Gotland

– samverkan för små barns språkutveckling

©Region Gotland 2021

Fastställd av regionstyrelsen
Framtagen av regionstyrelseförvaltningen

Datum 2021-09-01

Ärendenr RS 2019/1243

Version [1.0]

Org nr 212000-0803

Besöksadress Visborgsallén 19

Postadress SE-621 81 Visby

Telefon +46 (0)498 26 90 00

E-post regiongotland@gotland.se

Webbplats www.gotland.se

Rapportförfattare

Catharina Ampler, projektledare Bokstart Gotland

Cecilia Herdenstam, biblioteksutvecklare

Gotlands länsbibliotek

Foto omslag

Projektmedarbetare från pressträffen,

Foto: Henrik Radhe/Gotland's Allehanda

Bokhylla med böcker från projektet,

Foto: Karin Cervenka/Region Gotland

Mamma och barn som läser,

Foto: Anette Torgnysdotter/Region Gotland

Bokstartssamtal med familj,

Foto: Henrik Radhe/Gotland's Allehanda

Illustration: Elin Fahlstedt

Innehåll

1. Inledning och bakgrund	6
1.1 Syfte och mål med projektet	6
1.2 Bakgrund - vad är Bokstart?	6
1.2.1 Exempel på bokstartsinsatser i andra länder	7
1.2.2 Bokstart i Sverige	7
1.2.3 Effekter av tidiga läsfrämjande insatser	8
1.3 Bakgrund till Bokstart Gotland	10
1.3.1 Samverkansparternas olika uppdrag kring språkutveckling	10
1.3.2 Tidigare gotländska samarbeten kring små barns språkutveckling	10
1.3.3 Nätverket för små barns språkutveckling	11
2. Projektets genomförande	12
2.1 Förberedelsefasen	12
2.1.1 Projektledaren - spindeln i bokstartssamverkan	12
2.1.2 Styrgruppen - strategiskt forum för samverkan	12
2.1.3 Arbetsgruppen - operativt forum för samverkan	12
2.1.4 Omvärldsbevakning och kunskapsbyggande	13
2.1.5 Nätverkande lokalt och nationellt	13
2.1.6 Urval av områden för hembesök	14
2.1.7 GDPR - en utmaning	14
2.1.8 Synliggörande av projektet	14
2.1.9 Förberedelser inför hembesöken	14
2.2 Genomförandefasen	15
2.2.1 En röd tråd av insatser för barn och vuxna i deras närhet	16
2.2.2 Förändringar i de olika verksamheterna genom Bokstart	18
2.2.3 Marknadsföring av projektet	19
2.2.4 Bokstartsdagen	19
2.2.5 Avvikelse från ursprunglig plan	20
2.3 Implementeringsfasen	20
3. Resultat och utvärdering	22
3.1 Ökade insikter kring läsningens betydelse och mer läsning i familjerna	22
3.1.1 Intryck från barnhälsovården	22
3.1.2 Förskolan	23

3.1.3 Öppna förskolan.....	23
3.1.4 Biblioteket	23
3.1.5 Samlade intryck från hembesöken	23
3.2 Samverkan mellan verksamheterna	26
3.3 Metodutveckling	27
3.4 Implementering av Bokstart i ordinarie verksamhet efter projektiden.....	29
4. Avslutning och framtid.....	30
5. Sammanfattning.....	32
Referenser	33
Tryckta källor	33
Otryckta källor	33
Bilaga 1 Fakta om Bokstart Gotland	34
Bokstart Gotland i siffror	34
Utbildningstillfällen för arbetsgrupp och bokstartare.....	34
Kunskapsdagar för personal inom alla samverkande verksamheter	34
Gåvoböcker inom Bokstart Gotland.....	35

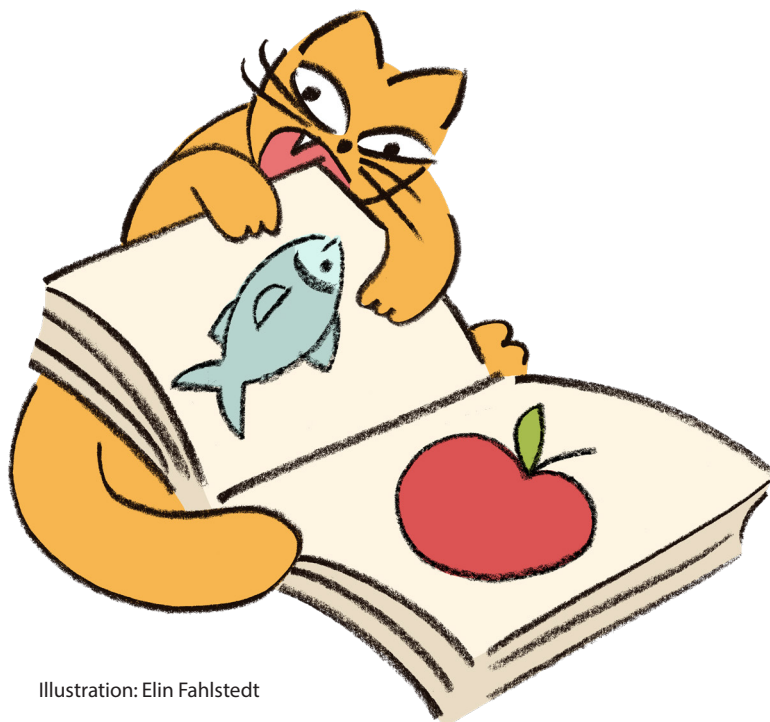

Illustration: Elin Fahlstedt

1. Inledning och bakgrund

Denna rapport beskriver Bokstart Gotland, ett utvecklingsprojekt inom Region Gotland som pågick under perioden april 2018 till april 2021, med statliga medel från Kulturrådet. Projektparterna har varit länsbiblioteket, folkbiblioteken, barnhälsovården, förskolan och öppna förskolan, men nära samarbete har också ägt rum med familjehemsenheten, logopedin, folkhälsoenheten, samt med Uppsala universitet och Länsstyrelsen på Gotland.

Projektet Bokstart Gotland beskrivs i två olika rapporter. Denna rapport är skriven av projektledningen och lägger betoning på projektets olika faser, insatser och resultat ur ett verksamhetsperspektiv. Projektet och dess resultat beskrivs också genom den följeforskning

som bedrivits under 2020-2021 av Annika Hillbom vid Uppsala universitet, Institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningsstudier.

Rapporten inleds med en bakgrund till Bokstart, hur bokstartsprogram ser ut i olika länder, hur Bokstart utvecklats i Sverige samt hur samarbeten kring små barns språkutveckling sett ut på Gotland tidigare. Sedan följer en beskrivning av projektets förberedelsefas, genomförandefas och implementeringsfas, samt en resultat- och utvärderingsdel. Rapporten avslutas med en sammanfattning/avslutning samt med fakta om projektet.

1.1 Syfte och mål med projektet

Det genomgripande syftet med projektet Bokstart Gotland var att biblioteken, barnhälsovården, förskolan och öppna förskolan skulle utveckla en hållbar samverkan kring små barns språkutveckling, med effektiva och evidensbaserade metoder som når alla familjer brett och samtidigt riktas dit behoven är störst. Med gemensamma mål och metoder, gemensam planering och kommunikation skulle projektet utveckla metoder för att nå alla småbarnsfamiljer på Gotland och stärka dem att tidigt stimulera sina barns språk och kommunikationsförmåga. Dessa insatser väntades främja barnens språkutveckling och på sikt deras läsförmåga och skolresultat, vilket går i linje med Region Gotlands mål för social hållbarhet: att ge alla barn goda uppväxtvillkor, möjlighet att fullfölja gymnasiet och ett livslångt lärande.

Projektets mål har varit:

- Att föräldrar och andra vuxna i de små barnens närhet inser betydelsen av att tidigt stimulera barnets språk och kommunikation.
- Att föräldrar och andra vuxna i det lilla barnets närhet i högre utsträckning läser tillsammans med sina barn.
- Att vi genom förvaltningsöverskridande samverkan utvecklar hållbara, effektiva metoder för detta.
- Att de metoder som testas och utvecklas under projektet kan föras in i löpande verksamhet efter projekttidens slut.

1.2 Bakgrund - vad är Bokstart?

Läsfrämjande bokgåvoprogram finns i ett trettiotal länder runt om i världen. Inspirationen kommer framför allt från Storbritannien där programmet *Bookstart* har funnits sedan 1992. Gemensamt för de olika programmen är att de bygger på bokgåvor som delas ut till nyfödda barn

och deras föräldrar, ofta i samverkan mellan barnhälsovård och bibliotek. Bokgåvorna kombineras med goda råd och inspiration kring läsning och kommunikation för att tidigt stimulera språkutvecklingen hos barnet.¹

¹ *Bokstart i världen: metoder och forskning om bokgåvoprogram för små barn och deras familjer*. Statens kulturråd 2020, s. 11

1.2.1 Exempel på bokstartsinsatser i andra länder

I Storbritannien får alla barn i *Bookstart* gratis böcker två gånger innan de börjar skolan. Det första bokpaketet får de av sjuksköterskor på hembesök eller på BVC, av bibliotekarier eller via folkbokföringen. När barnen är 3–4 år får de sitt andra bokpaket, då från förskolan eller biblioteket. En tidig utvärdering av *Bookstart* visade att de barn som ingick hade en bättre skolstart än andra barn, och att deras besök och lån på biblioteken ökade.

I Japan startade *Bookstart* 2000 och finns nu i nära tusen städer och kommuner runt om i landet. Ofta är det en bibliotekarie eller volontär som samtalar med familjen och överlämnar ett bokpaket till barnet vid en läkarundersökning när barnet är 3–10 månader.

Bookstart i Nederländerna strävar efter att främja läsning för de allra minsta barnen. Programmet inriktar sig till stor del på de som kan förmedla böckerna till

barnen: föräldrar, BVC-personal, förskolepersonal och bibliotekspersonal. *Bookstart* började 2008 på sex bibliotek i södra Holland. Sju år senare deltog nästan alla nederländska folkbibliotek.

Bogstart Danmark pågick mellan 2009–2016 och har varit koncentrerad till barn och föräldrar i socioekonomiskt utsatta bostadsområden. Programmet gick ut på att bokstartsformidlarna delade ut bokpaket till familjerna när barnet var runt 6 månader och 1 år. När barnet var 1,5 år kunde familjerna hämta en bokpåse på biblioteket. Vid 3 års ålder fick barnen en liten väska med gåvoböcker på förskolan. Erfarenheterna från Danmark vittnar om att arbetet har mottagits positivt av familjerna, att det har påverkat föräldrarnas attityder och att det har särskilda fördelar för familjer med sämre socioekonomiska förutsättningar.²

1.2.2 Bokstart i Sverige

Bokstart är en läsfrämjande satsning som initierats av Kulturrådet i Sverige på uppdrag av regeringen och syftar till att stimulera språkutveckling hos små barn. Satsningen är forskningsbaserad och riktar sig till familjer med barn i åldrarna 0–3 år och andra vuxna i deras närhet. Genom att tidigt i barnets liv introducera kontakt med litteratur och språkstimulerande aktiviteter (till exempel sjunga, leka, prata och ramsa) kan barns relation till och utveckling av språket främjas. Bokstart arbetar med family literacy, alltså läsfrämjande insatser riktade till familjen och kärnan är att via nyblivna föräldrar hitta vägar för att främja barnens relation till litteratur och språk.³

De första pilotprojekten påbörjades 2015 i Göteborg, Södertälje och Landskrona med fokus på socioekonomiskt utsatta områden med inspiration från Danmark. Året därpå tillkom två pilotprojekt, i Västernorrland och Jämtland/Härjedalen, denna gång med fokus på glesbygd.

Från 2017–2020 utvidgades Bokstart till att omfatta även förskolan och fler kommuner och regioner fick möjlighet att söka bidrag från Kulturrådet.⁴

Det andra syftet med Bokstart är att utveckla en kvalitativ och långsiktig samverkan mellan aktörer som har uppdrag att arbeta med små barns språkutveckling; folkbibliotek, barnhälsovård och förskola samt att öka och sprida kunskap om små barns språkutveckling i samhället.⁵

För att betraktas som ett bokstartsinitiativ av Kulturrådet ska projektet:

- Vara en långsiktig satsning för att tidigt stimulera språk- och läsutveckling hos barn
- Rikta sig till barn i åldern 0–3 år och vuxna i deras närhet
- Utgå från varje enskild familjs och barns behov
- Stärka föräldrar i deras betydelsefulla roll för barnets språk- och läsutveckling
- Utveckla hållbar samverkan mellan folkbibliotek, barnhälsovård och förskola

Som urvalsgrunder för bidrag till projekt/språknätverk gäller att de:

2 Ibid s 11ff

3 <https://www.bokstart.se/ombokstart/> (2021-06-14)

4 Ibid

5 Ibid

- Bygger på sektorsövergripande och hållbar samverkan
- Möjliggör för engagemang och delaktighet hos de som projektet riktar sig till
- Har en långsiktig vision och plan för fortsatt arbete efter satsningens slut
- Utmärks av ett utvecklande och lärande förhållnings- och arbetssätt

- Deltar i ett erfarenhetsutbyte och kunskapspridning utifrån sina lärdomar⁶

Regeringen har beslutat att Bokstart från och med 2021 ska bli en permanent satsning och att utbyggnaden av Bokstart i Sverige ska fortsätta med statligt stöd. Kulturrådet kommer att fortsätta att utveckla Bokstart i dialog med regioner och kommuner och stödjande erfarenhetsutbyte och gemensamt lärande kring metodutveckling och samverkansmodeller.⁷ I Kulturrådets rapport *Bokstart i Sverige* beskrivs erfarenheter och kunskaper kring arbetet med Bokstart i Sverige hittills och Gotland finns med som exempel.⁸

1.2.3 Effekter av tidiga läsfrämjande insatser

När Bokstartprojektet planerades på Gotland tog projektledningen del av många olika studier och forskningsresultat. Nedan följer några skrifter och studier som projektledningen inspirerades av.

I Kulturrådets handlingsprogram för läsfrämjande definieras läsfrämjande som att:

- Ta bort hinder för läsning och öppna vägar till litteratur
- Bidra till att människor kan utveckla alla sina språk
- Stärka läsarens självtillit och läsaridentitet
- Öka tillgången till en mångfald av litteratur på olika språk och i olika format för läsare i alla åldrar
- Ge fler möjlighet till konstnärliga upplevelser genom litteratur.⁹

När det gäller tidiga läsfrämjande insatser finns det en hel del forskning som pekar på viktiga aspekter. Jonas Andersson beskriver läsningens så kallade Matteuseffekt:

“Barn som läser bättre än sina jämnåriga läser mer, och blir därmed ännu bättre på att läsa. Barn som läser sämre läser mindre, med följden att de ytterligare hamnar efter.”¹⁰

Barn som tidigt lär sig avkodning har en tendens att i större utsträckning skapa en läsidentitet, förknippa läsningen med något positivt och därmed också läsa mer – vilket innebär mer övning. Det omvända gäller för barn som är sena i sin läsutveckling.

Internationella skolundersökningar, som PISA och Pirls-studierna, visar på försämrade resultat i hela EU när det gäller elevers läsförståelse, läsförmåga och läsintrösse vilket påverkar möjligheterna till fortsatta studier och yrkesval, och livet i stort. Internationell forskning visar att tidiga, språkstimulerande insatser i hemmet har avgörande betydelse för språkutvecklingen. Program som stödjer små barns språk- och läsutveckling och family literacy-program före skolåldern har därför blivit högtintressanta. Bokstart, med hembesök som metod, är ett exempel på en sådan satsning.¹¹

Ett grundläggande antagande, som är belagt i forskning är att språket i huvudsak utvecklas under de första åren av ett barns liv, och att det sker tillsammans med vuxna i barnets närhet. Det är genom samspel och interaktion med omgivningen som språkutvecklingen sker. Hemmet är ofta den plats där barns läsintrösse tar form, och enligt forskningen finns ett starkt samband mellan tillgång till skriftspråk i hemmet och utvecklad läsförmåga. Särskilt viktigt för barns läsutveckling är föräldrarnas engagemang, även om andra personer i barnets närhet också kan ha stor betydelse.

6 <https://www.kulturradet.se/sok-bidrag/vara-bidrag/bokstart-projekt/> (2021-06-14)

7 <https://www.bokstart.se/ombokstart/bokstart-i-sverige/nytt-om-bokstart.-januari-2021/> (2021-06-14)

8 *Bokstart i Sverige: en uppföljning*. Statens kulturråd, 2020

9 *Främja läsning: Handlingsprogram för läsfrämjande*, Kulturrådet 2019, s. 5

10 Andersson, Jonas. *Med läsning som mål*, Kulturrådet 2015, s. 2

11 *Ibid* s.29f

Föräldrar som regelbundet stödjer sina barns läsutveckling spelar en avgörande roll för både läsmotivation och läsfärdighet. Därför är det viktigt att informera och inspirera föräldrar att stimulera sitt barns språkutveckling tidigt i barnets liv.¹²

Forskning visar också att barns språkutveckling påverkas positivt om föräldrarna engagerar barnen i lästunden genom att ställa frågor som uppmuntrar barnen att delta i berättandet. Studier har visat att barn som blir lästa tillsammans med genom denna metod, så kallad dialogläsning, utvecklar sitt språk mer än de barn som har en mer traditionell, passiv, lyssnande roll under lästunden. Resultat från studier där föräldrar i ett socioekonomiskt utsatt område coachats i dialogläsning visar att de barn som deltog i experimentgruppen utvecklats inom flera olika områden; förutom att språkutvecklingen påverkades positivt utvecklades även koncentrationsförmågan, sociala beteenden och förmågan att imitera. Även föräldrarnas beteenden förändrades; de blev mer sensitiva och lyhörda gentemot sina barn och deras behov.¹³

Den övergripande bilden från internationella studier är att bokgävsprogram påverkar föräldrars attityder och beteenden i positiv riktning. Det finns belägg för att bokgävsprogram leder till att föräldrar i högre utsträckning ägnar sig åt språkliga aktiviteter i hemmet, läser mer för sina barn och att programmen generellt fungerar som ett stöd för små barns språkutveckling. De bidrar särskilt till att främja förutsättningar för språkutveckling för barn i socioekonomiskt utsatta familjer.¹⁴ Särskilt effektiva verkar programmen vara när de inkluderar flera personliga kontakter med vårdnadshavare, informationsstunder och instruktioner av bokläsning.¹⁵ Förtroendefullt relationsskapande genom återkommande personliga möten mellan bokstartare och familj verkar vara viktigt för att göra programmet verkningfullt. Programmen är lovande i att stödja utveckling både när det gäller barnens modersmål och det nya språket. Longitudinella studier är en bristvara i studiet av bokgävsprogram. De få som finns pekar åt att effekter som visats i studierna verkar bestå längre fram i livet.¹⁶

Bokstartskasse, Fotograf: Catharina Ampler/Region Gotland

12 Rydsjö, Kerstin: *Dags att höja ribban!* Region Halland 2012, s. 15ff

13 Bergström och Wijk, *Tidig språkinervention med dialogläsning - forskning och praktik* (2018)

14 *Bokstart i världen: metoder och forskning om bokgävsprogram för små barn och deras familjer*. Statens kulturråd 2020, s. 24

15 *Ibid* s. 27

16 *Ibid* s. 37

1.3 Bakgrund till Bokstart Gotland

På Gotland planerades och genomfördes Bokstartsprojektet av verksamheter som har som uppdrag att arbeta med små barns språkutveckling och som samarbetat kring detta på olika sätt under många år.

I ett nybildat nätverk för små barns språkutveckling genomfördes samtal och planering inför ansökan om projektmedel.

1.3.1 Samverkansparternas olika uppdrag kring språkutveckling

De professioner som samverkar i Bokstart Gotland har alla i uppdrag att i sitt arbete främja små barns språkutveckling. Detta tar sig uttryck i verksamheternas olika uppdrag kring läsning och små barns språkutveckling.

Folkbibliotek, ur Bibliotekslagen (2013:801)

”8§ Folkbiblioteken ska ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar för att främja deras språkutveckling och stimulera till läsning, bland annat genom att erbjuda litteratur utifrån deras behov och förutsättningar.”

Barnhälsovård, ur Rikshandboken för barnhälsovård

”Samtal och information om det kommunikativt kompetenta barnet bidrar till föräldrars medvetenhet och kunskap om barnets förmågor. Det kan öka föräldrarnas motivation till att vid behov stötta barnets kommunikativa och språkliga utveckling. Betydelsefulla främjande faktorer är att tidigt uppmärksamma barnets vilja att kommunicera, lyssna till barnet, prata tillsammans, sätta ord på och dela det som sker i vardagen, peka illäsa bok tillsammans.”¹⁷

Förskolan, ur Läroplan för förskolan (Lpfö 18):

”Språk, lärande och identitetsutveckling hänger nära samman. Förskolan ska därför lägga stor vikt vid att stimulera barnens språkutveckling i svenska, genom att uppmuntra och ta tillvara deras nyfikenhet och intresse för att kommunicera på olika sätt. Barnen ska erbjudas en stimulerande miljö där de får förutsättningar att utveckla sitt språk genom att lyssna till högläsning och samtala om litteratur och andra texter.”

Öppen förskola, ur Skolverkets allmänna råd för öppen förskola:

”Den pedagogiska verksamheten bör utgå från förskolepedagogiska traditioner och den syn på barns utveckling och lärande som uttrycks i förskolans läroplan (Lpfö18) Det betyder att den bör vara rolig och stimulerande för barnen och ta till vara deras nyfikenhet, företagsamhet och lust att lära. Lek och skapande verksamhet i olika former bör ges stort utrymme och barns eget utforskande bör uppmuntras. Verksamheten bör präglas av en helhetssyn på barn och av insikten att barns utveckling och lärande sker hela tiden och i alla sammanhang... Personalen bör stödja och uppmuntra föräldrarna i deras roll som föräldrar.”¹⁸

1.3.2 Tidigare gotländska samarbeten kring små barns språkutveckling

Länsbiblioteket, folkbiblioteken, barnhälsovården, förskolan och öppna förskolan på Gotland har haft ett väl utvecklat samarbete kring insatser för barns språkutveckling och läsfrämjande sedan många år tillbaka. Nedan ges exempel på de största insatserna.

Från 1993 samarbetade länsbiblioteket, folkbiblioteken och barnhälsovården kring *Barnets första bok* för att främja högläsning, stimulera barns språkutveckling och visa vägen till biblioteket. Barnhälsovården delade ut presentkort till alla familjer med nyfödda barn som sedan hämtade boken på sitt närmaste bibliotek. Hämtningsfrekvensen var ca 80% och kan i jämförelse med andra regioner anses vara hög.

Insatsen Språkpåsen är sedan 2013 ett samarbete mellan barnhälsovården, logopederna och biblioteken för familjer med barn som står i kö till logoped eller som behöver tips för att stötta sitt barns språkutveckling. Barnhälsovården skickar ett ”recept” till det lokala biblioteket som skickar en inbjudan till familjen för samtal om språkutveckling, läsning och böcker. Med sig hem får familjen utvalda behovsanpassade låneböcker och spel samt tips på övningar som familjen kan göra i väntan på utredning hos logoped.

För att ge nyblivna föräldrar möjligheten att lära känna biblioteken bjuds nyblivna föräldrar genom BVC:s föräldragrupper till biblioteket. Där får familjen lära

¹⁷ Rikshandboken för barnhälsovård, <https://www.rikshandboken-bhv.se/halsa-och-utveckling/kommunikativ-utveckling/preventivt-sprakligt-arbete/> (2021-06-21)

¹⁸ Allmänna råd med kommentarer för öppen förskola (2000), s. 14

känna bibliotekets lokaler och träffa en bibliotekarie som berättar om små barns språkutveckling och vad biblioteket kan erbjuda i form av pekböcker, föräldrahyllor, babycaféer, sagostunder och sångstunder.

Samarbetet kring bokpåsar mellan förskolan och biblioteken var en stor läsfrämjande insats som pågick mellan 2003 och 2016. Bibliotekspersonalen plockade

ihop bokpåsar till alla kommunala (och några privata) förskolor på Gotland. Bokpåsarna hängde sedan i förskolornas kapprum för hemlån till familjerna. Satsningen avslutades efter att bibliotekspersonalen under en lång period märkt en minskning i utlånen och en stark tendens till att det är samma familjer som lånar, familjer som redan läser med sina barn och besöker bibliotek.

1.3.3 Nätverket för små barns språkutveckling

När satsningen på bokpåsar avslutades började länsbiblioteket och personalen på folkbiblioteken tillsammans fundera över hur man skulle kunna nå familjerna i störst behov av läsfrämjande insatser. 2016 samman kallade länsbiblioteket det förvaltningsöverskridande nätverket för små barns språkutveckling med representanter från folkbiblioteken, förskolan, öppna förskolan, barnhälsovården, socialförvaltningen, logopedin och förskollärovet på Uppsala universitet Campus Gotland, alla med uppdrag att arbeta för små barns språkutveckling. Här diskuterades samverkan och gemensamma strategier för att stärka barns språkutveckling tillsammans. Ganska snart kom samtalen in på Bokstart som då genomfördes som pilotprojekt i flera svenska kommuner. Och eftersom bokstartsinsatserna var evidensbaserade och väl beprövade internationellt enades parterna om att prova detta.

Nätverket beslutade att genom ett bokstartprojekt starta en mer effektiv och långsiktigt hållbar samverkan kring små barns språkutveckling. Med en gemensam grundhållning, ett gemensamt språk och liknande metoder och informationsmaterial finns större chans att budskapet når fram till vårdnadshavarna. Då skulle vi kunna stärka familjerna i deras roll att stödja sina barns språk- och kommunikationsförmåga i olika sammanhang. Bokstartprojektet förankrades i de respektive förvaltningarna och med folkbibliotekscheferna och en projektorganisation beslutades med länsbiblioteket som projektägare och barnhälsovården och förskolan som projektparter. En styrgrupp bildades med de tre projektparterna där ansökan till Kulturrådet och projektplanen sedan planerades.

Projektet delades upp i sex delar:

- Utbildning av förskole-, biblioteks- och barnhälsovårdspersonal. Samma budskap, om språkutveckling och högläsning, ska nå alla vårdnadshavare till barn 0-3 år på Gotland på BVC-besök, föräldramöten och utvecklingssamtal i förskolan, besök på öppna förskolan och bibliotek m m. En gemensam digital plattform för delat lärande utvecklas med tips, mallar och informationsmaterial för personalen.
- Kampanj för alla vårdnadshavare till barn 0-3 år via BVC, förskolan, öppna förskolan, biblioteken och media. Informationsmaterial, foldrar och affischer tas fram.
- Hembesök i vissa områden, skolan väljer områden där skolresultaten behöver förbättras. Gåvoböcker och inspirerande, lyhörda samtal om språk, högläsning och böcker.
- Bokstartförskolor i de utvalda områdena med kappombsbibliotek, besök och stöd av bibliotekspersonal. Andra förskolor kan skaffa egna kappombsbibliotek, köpa hyllor och komma till biblioteken och låna böcker till dessa i nära samråd med barnbibliotekspersonal.
- Bokstartsevenemang på bibliotek och öppna förskolor. Tillfällen till fördjupning, högläsningssamlingar och informationsträffar.
- Dokumentation, undersökning och analys av projektet i samarbete med Uppsala universitet.

En projektansökan skickades till Kulturrådet 2017 och efter att regionen beviljats projektmedel kunde arbetet börja.

2. Projektets genomförande

Projektarbetet delas här in i tre faser: förberedelsefasen, genomförandefasen och implementeringsfasen. Förberedelsefasen pågick mellan april 2018 och februari 2019. I mars 2019 gick projektet in genomförande-

fasen. Implementeringsfasen pågick parallellt med genomförandefasen med en intensifiering mot slutet av projekttiden i april 2021.

2.1 Förberedelsefasen

Projektledningen ville tänka långsiktigt från början, därför såg vi till att förbereda oss och bygga en stadig grund att arbeta vidare på. Det innebar att vi behövde skaffa oss kunskaper, dels om hur Bokstart har sett ut och ser ut i andra regioner och kommuner i Sverige, dels om vad forskningen säger om små barns språkutveckling och vilka insatser som gjorts inom området tidigare. Nätverket för små barns språkutveckling upplöstes när projektet startade och deltagarna delades upp i styrgrupp, arbetsgrupp och referensgrupp. Eftersom vi

ville nå så många som möjligt genom samverkan blev det också viktigt att samverkansparterna lärde sig om varandras verksamheter och hur vi redan arbetar med språkutveckling gentemot de yngsta barnen. Innan projektaktiviteterna kunde börja behövdes också en hel del förarbete göras som att fortbilda personalgrupperna, lösa GDPR-frågor, välja gåvoböcker till familjerna, skapa marknadsföringsmaterial m m.

2.1.1 Projektledaren - spindeln i bokstartssamverkan

Det första initiativ som togs i projektet var att anställa en projektledare. Här krävdes en drivande och socialt kompetent person som samtidigt behövde vara mycket lyhörd och flexibel i samverkansarbetet. Under förberedelsefasen var det projektledaren som i samarbete med

styr- och arbetsgruppen lade grunden för det fortsatta arbetet. Under hela projekttiden har projektledaren varit adjungerad till styrgruppsmöten, sammankallat arbetsgruppen, ansvarat för kommunikation till verksamheterna och utfört mycket operativt arbete.

2.1.2 Styrgruppen - strategiskt forum för samverkan

Styrgruppen samlades för möten under alla projektets faser. Här fördes diskussioner och fattades beslut kring ekonomi, projektets utveckling, fortbildning av personalgrupperna, implementering m m. Styrgruppsdeltagarna var representanter för de tre samverkande

parterna; avdelningschefen för förskolan, samordnaren för barnhälsovården och biblioteksutvecklaren på länsbiblioteket (sammankallande). Projektledaren adjungerades till mötena för rapporter och samtal om utvecklingsfrågor.

2.1.3 Arbetsgruppen - operativt forum för samverkan

Arbetsgruppen (sammankallad av projektledaren) har varit ett viktigt forum för diskussion, planering, kunskapsinhämtning och informationsspridning. Möten har hållits var sjätte vecka under hela projektperioden för att tillsammans driva projektet framåt. Under förberedelsefasen låg fokus på fortbildning om Bokstart och små barns språkutveckling, diskussioner och idégenerering kring projektets utformning

och insatser, men också utbyte av erfarenheter kring respektive professions uppdrag och arbete med barns språkutveckling. Ett sätt att skaffa kunskap att ta med till våra respektive verksamheter har varit att bjuda in föreläsare från andra svenska bokstartsprojekt till arbetsgruppsmöten. Kulturrådets ”Dela-dagar” har också varit mycket givande för projektets utveckling.

Deltagarna i arbetsgruppen har inte varit fasta under hela projektiden, utan förändrats efter behov och efter projektets utveckling. I starten bestod gruppen av projektägare, projektledare, logoped, talpedagog, tre barnbibliotekarier, skolbibliotekssamordnaren, två förskollärare, en pedagogista, en pedagog från öppna förskolan och en sjuksköterska från barnhälsovården. Det var viktigt att ha med alla dessa professioner i början, bland annat när vi skulle diskutera vilka böcker som var lämpliga att använda i projektet. Hösten 2018, när vi kommit en bit in i förberedelsefasen, omformades

arbetsgruppen till att bestå av endast av de professioner som skulle arbeta operativt i projektet. Talpedagogen, logopeden och skolbibliotekssamordnaren bildade en referensgrupp som arbetsgruppen kunde vända sig till med specifika frågor. Fem bokstartare som skulle göra hembesök hos familjer i fokusområdena utsågs: tre barnbibliotekarier, en förskollärare från öppna förskolan och projektledaren, alla deltagare i arbetsgruppen. Under förberedelsefasen diskuterades arbetsgruppen den sk taxonomitrappan över samverkan och ett förslag togs fram efter gemensamma diskussioner.

2.1.4 Omvärldsbevakning och kunskapsbyggande

Kunskapsinhämtning om Bokstart och små barns språkutveckling skedde löpande under våren och hösten 2018. Projektledaren läste forskningsrapporter och material bl a på Kulturrådets hemsida, valde ut relevant material och tog med till arbetsgruppen. Där diskuterades artiklarna och hur ett samarbete om små barns språkutveckling skulle kunna utvecklas på ett hållbart sätt hos oss. Projektledaren ägnade också mycket tid åt att ta reda på hur andra bokstartsprojekt i Sverige arbetar, för att få tips kring hur de löst olika frågor. Detta diskuterades sedan i arbetsgruppen och den kunskapen blev en värdefull grund att stå på i planerandet av projektet.

I februari 2019, strax innan hembesöken inleddes, anordnades två kunskapsdagar där personal från alla samverkande verksamheter bjöds in att delta. Kunskapsdagarna var uppdelade på två halvdagar, en med inriktning mot barnhälsovården och en med inriktning mot förskolan. Två gästföreläsare per tillfälle var inbjudna och det gemensamma temat var Bokstart och forskning kring små barns språkutveckling. Vid det första tillfället fick barnhälsovårdens sjuksköterskor även en kortutbildning i metoden dialogläsning av en barnbibliotekarie. Under förberedelsefasen bjöd också projektledaren in Bokstart Gävleborg till arbetsgruppen för att lära mer om alternativa sätt att träffa familjerna.

2.1.5 Nätverkande lokalt och nationellt

Relationsbygge, kunskap och förståelse mellan de samverkande professionerna var en förutsättning för en långsiktigt hållbar samverkan. Att sätta sig in i hur de olika verksamheterna arbetar med små barns språkutveckling i praktiken och vilka behov de hade inför arbetet med projektet var nödvändigt. Därför åkte projektledaren runt på studiebesök till biblioteken för att se hur barnboksavdelningen ser ut på de olika avdelningarna och för att diskutera hur en bokstartshörna skulle kunna utformas, samt prata med bibliotekarierna om respektive biblioteks barnaktiviteter. Projektledaren gjorde studiebesök hos alla tre BVC samt till ett av barnhälsovårdens möten för att höra hur de arbetar med små barns språkutveckling samt informera om projektet. Projektledaren besökte också talpedagog och logoped för att studera deras pedagogiska material

och höra deras infallsvinklar utifrån ett läsfrämjande perspektiv. Projektledaren träffade förskolerektorerna för att presentera Bokstart och utifrån det undersöka förskolans behov, önskemål och bidrag i projektet.

Projektledaren har under förberedelsefasen också undersökt hur de fem svenska pilotprojekten gått till väga när de genomfört Bokstart i sin region/kommun, vad som fungerat bra och vad som fungerat mindre bra, och dragit lärdom av det i planeringen och utformandet av Bokstart Gotland. Vi har haft stor nytta av att se och lära av andra och även få tillgång eller inspiration till visst material, såsom samtyckesblankett, brev, lathund till barnhälsovården och en broschyr med tips kring lässtunden.

2.1.6 Urval av områden för hembesök

Det föds ca 550 barn/år på Gotland och vi räknade snabbt ut att resurserna inte skulle räcka till att göra hembesök hos samtliga. Styrgruppen beslutade att be utbildnings- och arbetslivsförvaltningen välja ut områden med störst behov av riktade språkfrämjande insatser. Fyra fokusområden valdes efter statistik kring skolresultat och föräldrarnas utbildningsbakgrund. Av dessa ligger två av områdena i gles-/landsbygd och två i förortsområden i Visby. Vi ville också prova en

alternativ metod till hembesök i ett av fokusområdena för att se om det skulle vara mer kostnadseffektivt och mer hållbart på sikt, med inspirationen från Bokstart Gävleborg. I ett av fokusområdena träffade bokstartaren familjen på BVC i samband med barnets läkarbesök vid 6 månader. Andra träffen med familjen, vid 11 månader, gjordes på det närliggande biblioteket. I övriga tre fokusområden gjordes hembesök.

2.1.7 GDPR - en utmaning

Den nya GDPR-förordningen började gälla från maj 2018, och en stor nöt att knäcka var hur vi skulle få kontakt med familjerna i fokusområdena. Genom efterforskningar kom vi fram till att det bästa sättet var att gå via barnhälsovården. Regionens säkerhetsansvarige upplyste om att vi behövde familjernas samtycke på att barnhälsovården fick lov att överlämna deras kontaktuppgifter till biblioteket. Det beslutades att sjuksköterskorna från barnhälsovården skulle göra en kort presentation av projektet vid nyföddbesöket och

i samband med 4-månadersbesöket dela ut en samtyckesblankett som familjen fick fylla i. Blanketten skulle sedan skickas i förseglat kuvert med internpost till projektledaren som registrerade uppgifterna i ett lösenordsskyddat dokument. Uppgifterna användes sedan för att schemalägga hembesök och skicka brev/bokpaket till familjerna. De fysiska samtyckesblanketterna skulle sedan förvaras i ett säkerhetsklassat kassaskåp och förstöras efter angiven tid.

2.1.8 Synliggörande av projektet

För att förtydliga samverkan, synliggöra projektet och skapa igenkänning hos allmänheten ville vi ta fram en bildlogotyp som vi kunde använda på allt informationsmaterial både internt och till allmänheten. Vi samarbetade med en lokal illustratör som utformade en logga ur mångfaldsperspektiv som skulle förmedla interaktion och läsglädje. Logotypen användes sedan i all marknadsföring av projektet: breven till familjerna, samtyckesblanketten, broschyren *Läs med ditt barn*, affischer, en rollup, klistermärken till gåvoböckerna samt en figurskuren större bild att hänga i verksamheternas publika utrymmen.

Broschyren *Läs med ditt barn* gjordes i samarbete med regionens interna kommunikationsavdelning och en grafisk formgivare på upphandlad grafisk byrå. Inspiration till broschyren kom från Region Kronobergs broschyr *Läs tillsammans* men vi förenklade innehållet och anpassade utseendet till vår grafiska profil inom projektet. Utformningen av brev och samtyckesblankett har hämtat inspiration från *Hässleholmen läser*, en del av Bokstart i Västra Götaland. Både broschyren, breven och samtyckesblanketten finns på de fem största talade språken på Gotland. Broschyren delas ut vid hembesöken, på BVC och i förskolan. Den finns även tillgänglig på de gotländska biblioteken.

2.1.9 Förberedelser inför hembesöken

Inför de första hembesöken i mars 2019 bjöd projektledaren in två bokstartare från Göteborg som delade med sig av fyra års erfarenheter från bokstartande och hembesök. De kom med handfasta tips och de gotländska bokstartarna fick chansen att ställa frågor.

Bokstartarna har också haft möjlighet att följa med barnhälsovården på deras 8-månadersbesök för att se

hur deras hembesök går till. Under vårvintern 2019 träffades bokstartarna en gång i veckan under ett par månaders tid för att planera hembesökens upplägg samt öva dialogläsning ur de böcker som skulle användas.

Efter samtal med flera andra Bokstarts-regioner och kommuner bestämde vi oss för att dela ut tre gåvoböcker vid första besöket, två vid andra besöket och

en vid gruppträffen på biblioteket, samt den gåvobok som delas ut av barnhälsovården vid 8-månadersbesöket. När vi skulle välja gåvoböcker var det viktigt att, förutom att hitta böcker som skulle fungera för barnen i de olika åldrarna, även välja utifrån jämställdhets-, hbtq-, mångfalds-, interkulturellt och tillgänglighetsperspektiv. Sjuksköterskor från barnhälsovården, barnbibliotekarier, projektledare, förskollärare, logoped

och talpedagog satt tillsammans och tittade på olika böcker och diskuterade vilka som skulle vara mest lämpliga. Efter ett halvårs bokstartande märkte vi att en av böckerna inte fungerade lika bra som de andra. Efter lite funderingar byttes den ut mot en ramsbok som passar väl in i projektet eftersom vi bland annat pratar om att även rimma och ramsa tillsammans.

2.2 Genomförandefasen

I mars 2019, i samband med att hembesöken inleddes, började projektets genomförandefas. Under våren inleddes också diskussioner med förskolan hur kapporumsbiblioteken i fokusområdena skulle utformas och barnhälsovården började med Minibokstart vid

8-månadersbesöket. Förhållningssättet under hela genomförandefasen var utforskande och reflekterande; projektledaren, arbetsgruppen och styrgruppen följde upp insatserna kontinuerligt och ändrade metoder och arbetssätt under resans gång.

Bokstartare med mamma och barn, fotograf: Anette Torgnydotter/Region Gotland

2.2.1 En röd tråd av insatser för barn och vuxna i deras närhet

Bokstart Gotland som helhet riktar sig till alla barn 0-3 år och deras vårdnadshavare genom information och samtal i alla samverkande verksamheter. Samtidigt har riktade insatser utförts i utvalda områden och för familjehemsplacerade barn. Tanken är att bokstarts-

insatser och budskapet ska följa familjerna som en röd tråd från samtal med barnhälsovården och hembesöken, via aktiviteter och bokstartshörnor på biblioteken, till kapprumsbibliotek och samtal med pedagogerna i förskolan och öppna förskolan.

2.2.1.1 Hembesök

Hembesök är ofta en viktig del av bokstartkonceptet nationellt och internationellt. Efter att ha studerat de svenska pilotprojekten inom Bokstart och tittat på det material som Kulturrådet tillhandahåller bestämdes att hembesök skulle genomföras vid 6 månader och 11 månader i de utvalda fokusområdena, samt en gruppträff på biblioteken vid 18 månader.

Familjerna i fokusområdena tackar ja till hembesök och samtycker till att deras personuppgifter överförs till bokstartarna. På samtyckesblanketten kan föräldrarna också ange om de behöver tolk. Familjen får sen ett brev med förslag på datum och tid för besöket. Bokstartarna tar med sig en tygkasse till barnet med tre gåvoböcker, information om barnets språkutveckling vid aktuell ålder (Kulturrådets informationsblad) samt broschyren *Läs med ditt barn*.

Under hembesöket berättar bokstartaren om språkutveckling, vikten av läsning och dialogläsning också tillsammans med barnet för att visa föräldrarna hur man kan umgås kring böcker. Huvudsyftet med hembesöken har varit att inspirera och uppmuntra föräldrarna att läsa med sitt barn och att göra det på sitt modersmål, sitt hjärtas språk. Vi har hela tiden haft en lyhördhet i mötet familjerna och anpassat varje samtal efter den enskilda familjen. Vi har tagit hänsyn till särskilda behov som t ex läsnedsättningar hos föräldrarna eller andra språksvårigheter. Varje bokstartare har haft en personlig loggbok i syfte att kunna följa upp och förbättra sitt eget arbete. Vid hembesök hos föräldrar med annat modersmål än svenska har en tolk följt med och översatt samtalet.

2.2.1.2 Alternativ till hembesök

Vi ville prova ett alternativ till hembesök i ett av fokusområdena, för att se om det skulle vara bättre för familjerna, mer kostnadseffektivt och även fungera som en brygga till biblioteket. Ett område valdes med färre födda barn och större avstånd för bokstartarna att resa. Här fick familjerna i stället träffa en bokstartare på BVC, i samband med barnets läkarbesök vid 6 månaders ålder. Den andra enskilda träffen, vid 11 månader, ägde rum på det närliggande biblioteket. Detta visade sig vara en kostsam metod då det var läkarbesöken på BVC som styrde antal familjer per träff. Ibland var det

bara ett barn inbokat, ibland två och som mest tre. Det hände också vid ett flertal tillfällen att familjerna inte dök upp till sitt läkarbesök och då hade bokstartaren rest förgäves. Vi upplevde också att det var svårare att få kvalitet i samtalet eftersom barnet ofta var ledset eller trött efter läkarbesöket. Besöken behövde ofta förkortas. Vid tillfrågan svarade dock de flesta familjer att de tyckte att det var bra att ses på BVC eftersom de ändå skulle dit. Nästan alla familjer kom däremot till andra träffen som ägde rum på biblioteket när barnet var kring 11 månader.

2.2.1.3 Minibokstart

När barnet är 8 månader erbjuder sjuksköterskan på BVC hembesök till familjen, det ingår i barnhälsovårdens program för alla. Då pratar sjuksköterskan om barnsäkerhet, familjens levnadsvanor, språkutveckling och läsning och barnet får ett presentkort på en gåvobok som familjen kan hämta på närmaste bibliotek. Här såg barnhälsovården en möjlighet att nå alla barn på Gotland med bokstart med några mindre ändringar i upplägget. Det beslutades att sköterskorna skulle lägga

lite mer tid på att prata om språkutveckling och vikten av läsning samt dialogläsa med barnet ur gåvoboken vid detta besök. Försök inleddes, efter en kort utbildning och en enkel instruktion av en barnbibliotekarie. Responsen blev mycket positiv, både från sjuksköterskorna och familjerna. Gåvoboken *Knacka på!*, får barnet sen behålla. Insatsen kallas Minibokstart och den ersätter utdelandet av ett presentkort på en gåvobok.

2.2.1.4 Bokstartförskolor, kapprumsbibliotek och öppna förskolan

Genom kapprumsbibliotek där familjerna kan låna hem böcker och information till familjerna plockar förskolan upp bokstartstråden efter hembesöken och når samtidigt familjer som kanske vanligtvis inte går till biblioteket eller läser med sina barn. Höstterminen 2019 inleddes samarbetet mellan bibliotek och förskolor i fokusområdena. Tanken var att personalen på dessa förskolor skulle arbeta extra medvetet med att inspirera barn och föräldrar att läsa tillsammans. Bibliotekspersonal utformade enkla instruktioner för bokstartssamtal att använda t ex i utvecklingssamtal med familjerna och

en powerpointpresentation utformades om Bokstart, språkutveckling och inspirerande tips kring läsning för användning vid föräldramöten m m. Förskolorna har en personlig bibliotekskontakt som hjälper till att välja böcker till kapprumsbiblioteken utifrån önskemål. Varje kapprumsbibliotek får bokstartsmaterial: en stor kartongkatt att hänga i taket, informationsmaterial och affischer, samt de gåvoböcker som används i projektet. Även öppna förskolan i ett av fokusområdena arbetar aktivt med Bokstart, har bokstartsmaterial i lokalerna och flera aktiviteter centreras kring språk och läsning.

Kapprumsbibliotek, fotograf: Charlotta Nybom/Region Gotland

2.2.1.5 Biblioteksaktiviteter för småbarnsfamiljer

Det har länge funnits sago- och sångstunder och babycaféer på flera av de gotländska biblioteken, men i och med Bokstart arrangeras nu regelbundna aktiviteter för små barn på de bibliotek som ligger i eller i närheten av fokusområdena. Här plockar biblioteken också upp

den röda tråden från hembesöken. Under projektet har bokstartare genomfört babystunderna vilket har bidragit till relationsskapande och kontinuitet. Dessa aktiviteter pausades dock under pandemin.

2.2.1.6 18-månadersträff på biblioteket

Vi planerade att börja med 18-månadersträffar på biblioteken i fokusområdena med start våren 2020. Alla familjer som tackat ja till att vara med i Bokstart skulle få en inbjudan till dessa träffar. Vid gruppträffen skulle barnet få ytterligare en gåvobok samt mer in-

formationsmaterial på olika språk. Bokstartarna skulle göra en interaktiv sagostund och prata om böcker och läsning. Men precis när vi skulle bjuda in familjerna till den första träffen kom pandemin till Sverige och träffarna fick ställas in.

2.2.1.7 Familjehemsplacerade barn

Under det sista projektåret kontaktades även socialförvaltningen och enheten för familjehemsplacerade barn för samtal om att inkludera dessa som ytterligare en riktad insats i Bokstart. Detta eftersom forskning visar att familjehemsplacerade barn ofta uppvisar sämre skolresultat än andra barn.¹⁹ Det beslutades att hembesök

skulle genomföras i familjehemmen för barn mellan 0-5 år och att samtycken för detta förmedlas genom socialsekreterarna. Eftersom åldersspridningen är större och språkutvecklingen kan vara försenad hos dessa barn köps särskilda gåvoböcker in till familjehemmen. Under 2021 startade dessa hembesök.

2.2.2 Förändringar i de olika verksamheterna genom Bokstart

Under projektets gång har verksamheterna ändrat sina arbetssätt och gett utrymme för Bokstart att genomsyra arbetet på olika sätt. Det kan vara allt ifrån att införa

helt nya aktiviteter, till mindre ändringar i befintliga aktiviteter och mer uppmärksamt bemötande gentemot småbarnsfamiljer.

2.2.2.1 Förskola och öppen förskola

På flera av förskolorna arbetar personalen mer medvetet med att försöka inspirera föräldrar till att läsa med sina barn, t ex genom föräldramöten, vid hämtning eller i nyhetsbrev som skickas ut. I nyhetsbrev kan förskolorna påminna om möjligheten att låna hem böcker från kapprumsbiblioteket. Förskolan har sett ut en ansvarig för kapprumsbiblioteket som har kontakt med en bibliotekarie angående böckerna. Kapprumsbiblioteken har även inneburit en förändring i barnens beteende i kapprummet.

På öppna förskolan pratar pedagogerna mer om böcker och läsning med föräldrarna nu. Personalen läser facklitteratur om språkutveckling och har inspirerats av de olika fortbildningsinsatserna till aktiviteter och samtal på öppna förskolan. De ordnar aktiviteter kring bokstartböckerna, läser ur dem vid samlingar, håller tematräffar om bokstart och har byggt en bokstartsvägg med informationsmaterial och bokhylla med bokstartsböckerna.

2.2.2.2 Biblioteken

Samtliga biblioteksanställda har blivit uppmärksammade på Bokstartprojektet och medvetna om att de kan få frågor om projektet från allmänheten. Bibliotekspersonalen har blivit instruerade att vara extra välkomnande mot småbarnsfamiljer. Samarbetet med förskolorna och deras kapprumsbibliotek har inneburit förändrat arbete för de biblioteksanställda som ska hjälpa till att hitta

lämpliga böcker till de förskolor som har kapprumsbibliotek och ha kontakt med de kapprumsbiblioteksansvariga på förskolan. Biblioteket paketerar och skickar ut bokpaket till förskolorna i fokusområdena med interposten. De förskolor som inte har något närliggande bibliotek får hjälp av ansvarig bibliotekspersonal på Bokbussen.

2.2.2.3 Barnhälsovården

Sjuksköterskorna inom barnhälsovården ansvarar för att erbjuda hembesök till familjer i fokusområdena. När barnhälsovården gör sitt första ordinarie hembesök hos familjen, då barnet är ca en vecka, berättar sjuksköterskan kort om Bokstart och har med sig en samtyckesblankett till familjen som de får fylla i om de vill vara med i projektet. Samtyckesblanketten skickas sedan till biblioteket. Nästa insats via barnhälsovården är hembesöket vid 8 månader som erbjuds alla familjer, med Minibokstart. Samtliga tre BVC har fått samma bokstartsmaterial som förskolan, öppna förskolan och

biblioteken till väntrum och behandlingsrum. BVC har även satt upp A4-blad med siffror som visar vilken skillnad det gör för barnets ordförråd om de blir lästa för eller inte. Möbler har köpts in till väntrummen som ska inspirera till läsning, samt hyllor med plats för barnböcker.

Före bokstartprojektet delade BVC ut *ABC-droppar*, fem faktablad om barnets språkliga utveckling och tips till föräldrar på hur man kan kommunicera med sitt barn. Under projektet har ABC-dropparna delvis ersatts av Kulturrådets faktablad *Barnets språk* (6 månader, 1 år, 18 månader och 3 år).

¹⁹ [http://www.skolfam.se/\(2021-08-12\)](http://www.skolfam.se/(2021-08-12))

2.2.3 Marknadsföring av projektet

Hela projektiden har varit att sprida kunskap till familjerna om små barns språkutveckling och läsning och redan från starten var vi på det klara med att det var viktigt med projektets synlighet i verksamheterna. Vi insåg tidigt att en bildlogotyp skulle vara ett mycket bra verktyg för detta ändamål och vi anlidade en illustratör som kunde hjälpa oss att ta fram en ändamålsenlig logotyp med genomtänkt färgval och utformning utifrån ett jämställdhets-, hbtq-, mångfalds-, interkulturellt och tillgänglighetsperspektiv. Logotypen finns på allt kommunikations- och informationsmaterial till målgrupperna och används även internt. Vi förstörde upp logotypen (Bokstartskatten) till en kartongfigur att hänga i taket i alla verksamheternas offentliga lokaler. Det framtagna informationsmaterialet finns tillgängligt på fem språk i alla verksamheterna.

I samband med att förskolan skulle gå in i en aktiv fas i projektet, med kapprumsbiblioteken, gjordes en kampanj i media vid terminsstart 2019. En pressträff för lokalmedia arrangerades samt ett hembesök som journalisterna kunde vara med på. P4 Radio Gotland gjorde ett reportage om Bokstart Gotland och var med oss ut på hembesök till en familj och Gotlands Allehanda skrev samtidigt en artikel om projektet. Projektet deltog också under Region Gotlands Förnyelsedag 2019, för att visa upp vårt arbete och knyta kontakter inom Regionen. Vid två tillfällen har projektledaren presenterat Bokstart Gotland för studenterna på Förskolläraryr utbildningen, Uppsala universitet, Campus Gotland. Tanken med presentationen var att skapa intresse för projektet hos studenterna och uppmuntra eventuella enskilda uppsatser om projektet.

Illustration: Elin Fahlstedt

2.2.4 Bokstartsdagen

När projektiden nästan var slut i januari 2021 genomfördes en hel inspirationsdag om Bokstart, läsning och språkutveckling för all personal i alla tre verksamheterna. Dagen planerades i styrgruppen och datum sattes efter en av förskolans inplanerade kompetensutvecklingsdagar. Datumet för dagen fick dock flyttas ett par gånger på grund av pandemin och blev till slut i livestreamat format. Ca 500 medarbetare från förskolan, öppna förskolan, barnhälsovården och biblioteken tog del av programmet som livesändes från Fenomenalen Science Center i Visby. Enhetschefer i de olika verksamheterna ordnade så att personalen fick fika och lunch på projektets

bekostnad. Dagen inleddes med att regiondirektören hälsade alla välkomna tillsammans med direktörerna från utbildnings- och arbetslivsförvaltningen och hälso- och sjukvårdsförvaltningen. Representanter från de olika verksamheterna berättade om hur de arbetar med Bokstart och Annika Hillbom berättade om sina preliminära forskningsresultat kring projektet. Länsstyrelsen berättade om insatsen Föräldraskapsstöd som följdes av två externa föreläsningar om läsning och språkutveckling med anknytning till Bokstart.

2.2.5 Avvikelser från ursprunglig plan

När ett projekt planeras inledningsvis är det omöjligt att förutse vad som kommer att hända längs vägen. Det är viktigt att anlägga ett prövande arbetsätt och vara lyhörd inför hur de planerade insatserna faller ut hos familjerna och personalen i de olika verksamheterna. En ursprungsidé som vi ganska tidigt avfärdade var en gemensam digital plattform för delat lärande med tips, mallar och informationsmaterial för personal i de olika verksamheterna. Projektledaren var på kortutbildning för att lära sig att bygga en wiki, men insåg i ett tidigt skede att två av tre verksamheter inte skulle använda den typen av informationskanal. Vi bestämde oss i stället för att testa ett gemensamt chattforum (Slack) men vi övergav även detta efter några månaders provotid eftersom det bara användes av några få medarbetare. I stället har informationsförmedling och frågor lyfts via arbetsgruppsmöten och nyhetsbrev eller i kontakt med projektledaren vilket har fungerat bra.

Projektet hade ambitionen att anordna ytterligare bokstartsevenemang för familjerna på biblioteken som skulle vara tillfällen till fördjupning, t.ex. högläsningsskärmar och informationsträffar. Detta sköts på framtiden eftersom vi behövde prioritera annat. När vi skulle komma igång under våren 2020 kom pandemin vilket gjorde att planerna lades på hyllan.

Lyhördhet inför verksamheternas behov har präglat hela projektet och efter ca ett halvår blev det tydligt att det var för knäppt om tid mellan inskickade sam-

tycken och själva hembesöken. Förslaget från barnhälsovårdssjuksköterskorna var att dela ut blanketten vid nyföddbesöket i stället för vid 4-månadersbesöket, vilket också underlättade deras rutiner.

När pandemin kom till Sverige i mars 2020 kunde vi inte längre genomföra hembesök, babysagostunder eller 18-månadersträffar på biblioteken. Vi visste inte hur länge pandemin skulle pågå och därför försökte vi hitta en lösning som inte var väderberoende och skulle fungera på längre sikt. Vi bestämde oss för att prova att göra digitala "hembesök" och kom fram till att vi skulle prova att använda oss av WhatsApp, eftersom vi hade familjernas mobilnummer redan och appen fungerar i både Android och iPhone. Vi skickade ett brev till familjerna där vi förklarade situationen och erbjöd dem ett datum och en tid för ett digitalt samtal. Även 18-månadersträffarna på biblioteket fick vi ställa in och i stället har vi skickat gåvoboken och informationsmaterial till familjerna, tillsammans med ett brev. Babystunderna har också fallit bort under pandemin, tillsammans med övrig programverksamhet på biblioteken. Det har funnits ett stort intresse nationellt för vårt sätt att ställa om hembesöken under pandemin. Vi har fått samtal från flera kommuner och regioner som ville höra hur vi gått tillväga när vi corona-anpassat verksamheten och vi har presenterat metoden under Kulturrådets Dela-dagar.

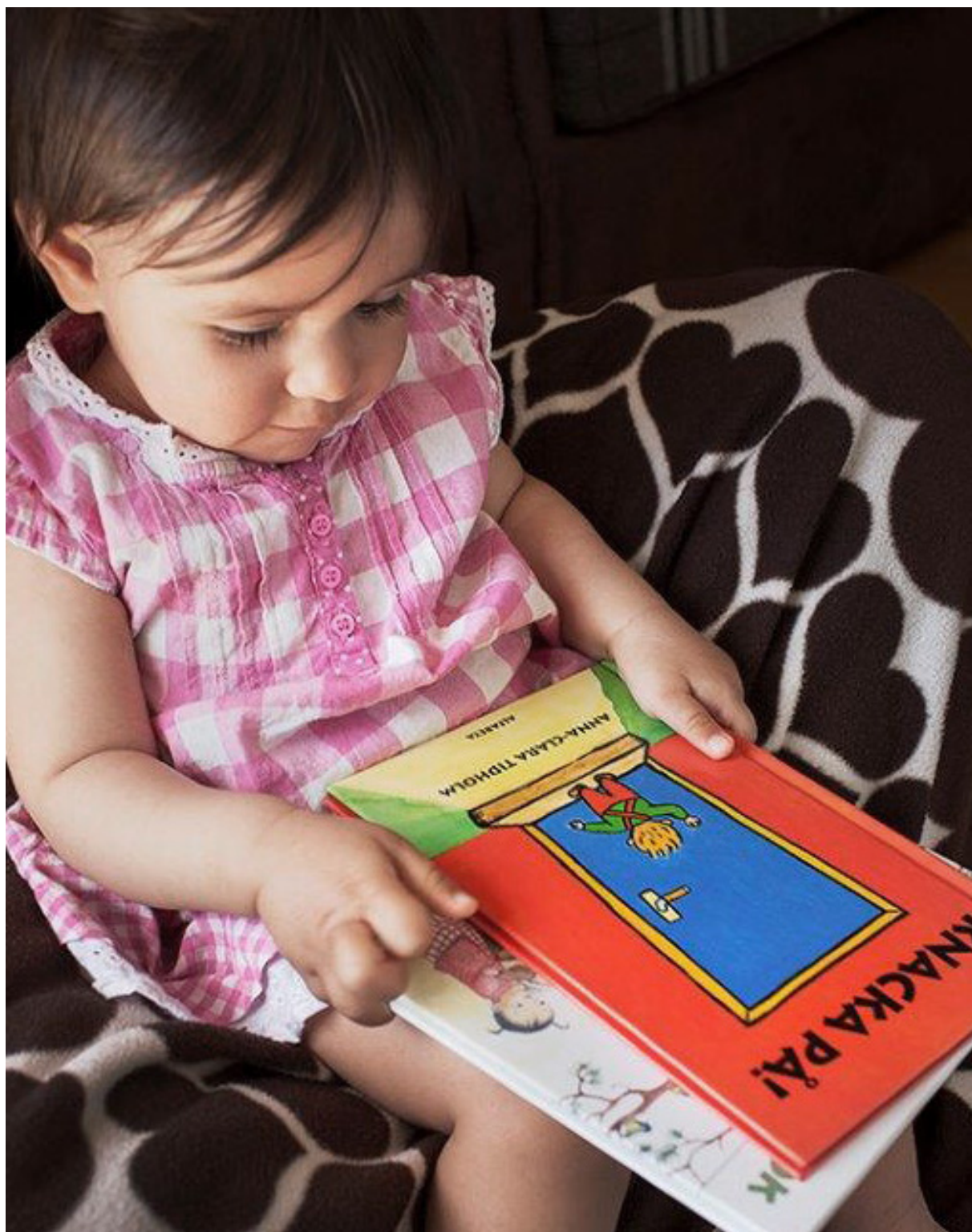
2.3 Implementeringsfasen

Under hela projektperioden har projektägaren och de andra styrgruppsdeltagarna samtidigt arbetat aktivt för att informera om och förankra arbetssättet och metoderna hos folkbiblioteken, i de olika förvaltningarnas ledning och personalgrupper samt i de politiska nämnderna. Under projektperioden har bokstartinsatserna funnits i regionstyrelseförvaltningens och utbildnings- och arbetslivsförvaltningens verksamhetsplaner och verksamhetsberättelser. Bokstart finns med i den regionala/kommunala biblioteksplanen samt den regionala kulturplanen. I *Vårt Gotland 2040: Regional utvecklingsstrategi för Gotland* finns nu också priorite-

ringen "*Främja läsning och små barns språkutveckling*", som ska bidra till att nå effektmålet "*En trygg och attraktiv livsmiljö med goda uppväxtvillkor*".²⁰

Målsättningen under projekttiden har varit att utveckla långsiktigt hållbara metoder som kan leva vidare i ordinarie verksamhet och arbetet i styrgruppen har arbetat för att insatserna ska leva kvar efter projekttidens slut. Implementeringsarbetet intensifierades under slutet av projekttiden för att alla verksamheter skulle vara redo att ta över insatserna utan projektmedel.

20 *Vårt Gotland 2040: Regional utvecklingsstrategi för Gotland*, (2021) s. 27

Flicka som läser, fotograf: Peter Monsen/Region Gotland

3. Resultat och utvärdering

Projektet har under hela projekttiden haft ett utforskande och analyserande arbetssätt där arbetsmetoderna utvärderats och justerats löpande. Varje bokstartare har fört loggbok över sina hembesök för att kunna utvärdera sitt eget arbete och komma med relevant information vid nästa mötestillfälle med familjen. Projektet har genomsyrats av långsiktighet och hållbarhet med regelbundna avstämningar med alla samverkansparter. Kontinuerliga arbetsgrupps- och styrgruppsmöten har hållits där arbetet analyserats och utvärderats för att kunna justera metoderna.

Efter ungefär halva projekttiden gjordes en avstämning för att se hur det går i projektet och vilken respons verksamheterna får från familjerna. Projektledaren samlade in intryck, synpunkter och föräldrareaktioner som redovisas i detta kapitel.

Representanter från Institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningsstudier vid Uppsala universitet var med redan från början i de första diskussionerna kring utformandet av projektet. Vi pratade tidigt om att det skulle vara intressant att undersöka huruvida projektet skulle göra någon skillnad i attityder och läsvanor hos de familjer som deltar. I ansökan till Kulturrådet för projektår 3 ingick även ansökan om medel till forskning. Genom en skriftlig överenskommelse mellan Region Gotland och Uppsala universitet samfinansierades en forskare, Annika Hillbom, på deltid under 2020-2021 för att genomföra studien och skriva en forskningsrapport. Förutom en enkätstudie med familjer har även djupintervjuer med projektmedarbetare genomförts för analys av projektets samverkan. Under höstterminen 2020 genomfördes också tre studier om Bokstart Gotland av studenter på förskolläraryrket utbildningen på Uppsala universitet, Campus Gotland.

3.1 Ökade insikter kring läsningens betydelse och mer läsning i familjerna

Det samlade intrycket från samtliga samverkanspartners, inklusive bokstartarna, är att projektet har lyckats uppnå det första och andra projekt målet, vilket också styrks i Annika Hillboms forskningsresultat: *“Fler vårdnadshavare har insett läsningens betydelse och värde för yngre barn. De läser oftare med sina barn och på ett mer interaktivt sätt.”*²¹

Både i forskningsresultaten och i halvårsrapporten ser vi att många vårdnadshavare genom Bokstart har förstått att de genom att läsa och prata med sina barn i tidig ålder kan göra stor skillnad för barnets ordförråd. Vi ser också att fler vårdnadshavare läser med sina barn sedan de deltagit i bokstartaktiviteter.

Nedan redovisas de intryck som de olika verksamheterna redovisade vid halvtidsavstämning av projektet.

3.1.1 Intryck från barnhälsovården

Barnhälsovården ser en skillnad hos de familjer som fått hembesök av bokstartare; böckerna finns tillgängliga för barnen hemma, de upplever att det är betydligt fler

som läser för sina barn sedan projektet startade och att föräldrarna är positiva till, och ibland förvånade över, hur viktig läsning vid tidig ålder är för språkutvecklingen.

²¹ Hillbom, Annika: *Bokstarts-projektet på Gotland: Utmaningar och möjligheter med en lässatsning för barn 0-3 år*, Region Gotland och Uppsala universitet (2021)

3.1.2 Förskolan

Personal inom förskolan upplever att föräldrarna är väldigt positiva till projektet och att kapprumsbiblioteket är välanvända. Samverkan märks vid inskolning av nya barn; de känner igen gåvoböckerna från Bok-

start som också finns på förskolorna och föräldrarna tycker att det är skönt med igenkänningen för det blir en trygghetsfaktor för barnen.

3.1.3 Öppna förskolan

På öppna förskolan Myllan blir effekterna av samverkan mellan barnhälsovården, biblioteket och öppna förskolan särskilt tydlig eftersom en av förskollärarna på Myllan även arbetar som bokstartare i projektet. När hon är på hembesök berättar hon för familjen om verksamheten i öppna förskolan, och på Myllan ser man att många av de familjer som har fått hembesök sen kommer till öppna förskolan, ibland redan veckan efter hembesöket, och även till sago- och sångstunderna på biblioteket som förskolläraren från Myllan håller i. Familjer som inte är med i Bokstart får information om projektet och vikten av att läsa för sina barn när de besöker öppna förskolan.

Hon berättar:

“En förälder var lite osäker kring hur själva läsningen för sitt barn skulle gå till visade det sig vid vårt hembesök. Barnet var så intresserat av böckerna jag läste. Det blev så att barnet hamnade i mitt knä och vi läste lite, föräldern tyckte det var svårt att veta hur hen skulle göra, men tyckte att det såg så enkelt ut där barnet satt. När vi lämnade familjen satt barnet tryggt i förälderns knä och lyssnade så intresserat på boken. För oss var det ett inspirerande besök med ett så engagerat barn och en mycket tacksam förälder, som sedan besökte öppna förskolan regelbundet hela vårterminen.”

3.1.4 Biblioteket

På biblioteken i fokusområdena märks det också skillnad sedan Bokstart inleddes. Det är fler familjer som kommer till biblioteken nu, och många av dem är nya familjer. Personalen ser också en skillnad i föräldrarnas beteende; förut släppte de bara in barnen och satt själva med mobilen men nu sitter de tillsammans med barnen och läser, och de lyssnar mer på barnens intresse och

vad de vill. De lånar samma bok igen för att barnet tycker om den, så var det inte förut. En del går direkt fram till bokstartshörnan och vill låna böckerna där. Några familjer har berättat att de fått besök av bokstartare och att de tack vare det förstått att man kan börja läsa tidigt för sitt barn.

3.1.5 Samlade intryck från hembesöken

Samtliga fyra bokstartare vittnar om att 6-månadersbebisarna oftast är väldigt intresserade av böckerna, till många föräldrars förvåning. Bebisar tar boken och stoppar i munnen, lyssnar och tittar med stora ögon på när bokstartaren dialogläser ur boken. De flesta föräldrar är intresserade och tycker att Bokstart är en väldigt bra satsning, oavsett om föräldern är en läsande person själv eller inte. En del har frågor om fler tips på böcker. De är tacksamma för böckerna och de som redan läser för sina barn blir glada över att få en bekräftelse på att de gör rätt, och att de gör stor skillnad för barnets språkutveckling. Många säger att de har lärt sig nya sätt att läsa med barnet tack vare Bokstart. De tar också till sig tips om att ha böckerna

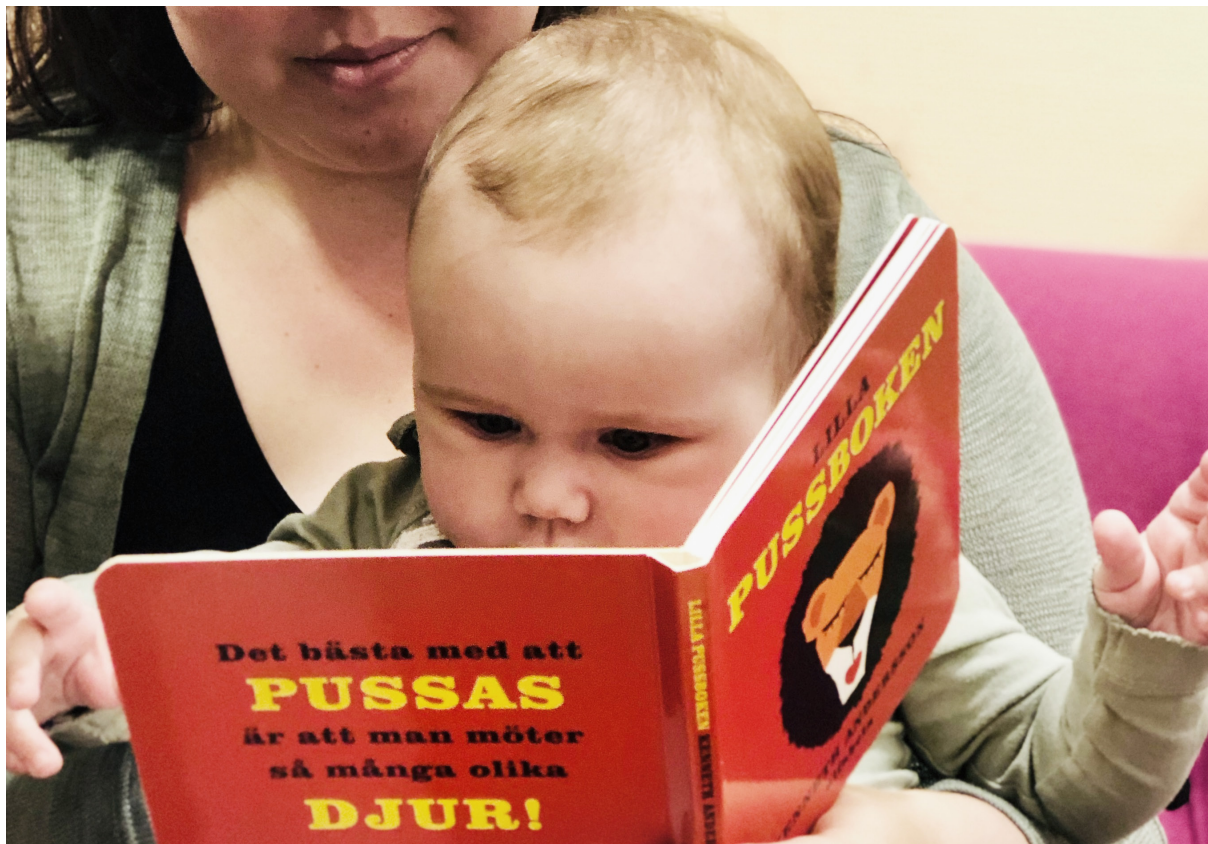
tillgängliga för barnet, vilket bokstartarna märker vid andra hembesöket.

Nedan följer citat från föräldrar samt intryck som bokstartarna samlat in:

“Man har blivit medveten om att man kan läsa för små barn och Bokstart har inspirerat till läsning. Det märks skillnad på kompisar som inte får bokstartsbesök, de läser inte lika mycket för sina barn.”

“Nya insikter: man behöver inte läsa sagor från pärm till pärm utan att man kan sitta och prata om bilderna och göra egna små berättelser.”

“Genom Bokstart har vi blivit inspirerade att läsa mycket

Mamma med bebis som läser, fotograf: Anette Torgnydotter/Region Gotland

för vårt barn, annars hade vi nog börja läsa när barnet var äldre.”

”Tacksambhet över böckerna, informationen och inspirationen till läsning och att det är så viktigt att börja läsa tidigt.”

”Det bästa med Bokstart var att få tips på böcker som passar för små barn. Man känner mest till bilderböcker men de är för svåra.”

”Det ser så lätt ut när ni gör det. Jag vet inte hur man läser för barn.”

”Jag har hämtat hem alla mina böcker som jag läste när jag var liten.”

”Det var skönt att höra att man inte måste läsa boken ordagrant från pärm till pärm. Att man fick göra lite som man ville.”

”Jag har en kompis som har fått Bokstart och hen pratade om vad ni sagt och om hur viktigt det är att läsa.”

”Vi har inrett barnens rum med böcker sen ni var här och försöker läsa en stund varje dag.”

”Jag såg på en affisch på BVC vilken skillnad det gör i ordförråd om man läser för barnet. Det här känns jätteviktigt.”

”Jag är själv inte uppväxt med läsning men när vi fick det här erbjudandet från BVC så tog vi det. För det är viktigt med böcker och jag vill att mitt barn ska få det här med läsning.”

”En i vår föräldragrupp hade fått Bokstart och visade böckerna och berättade. Det vill vi också ha!”

”Jag minns när mina föräldrar läste för mig och det är något jag vill ge mitt barn. Nu känns det som att vi kommer igång med läsningen.”

”Kul att se att mitt barn tycker att det här är så roligt.”

”Det är så bra att få veta vilka böcker som passar när man ska introducera läsning för så här små. Med storasyskonet hade vi inte en aning.”

”Vi har böckerna framme, som ni sa, och mitt barn går och hämtar en bok när hen vill att vi ska titta i den. Hen gillar verkligen böcker!”

”Jag har lässvårigheter så jag vill ge mitt barn en bra start med böcker.”

”Men de där böckerna läste vi ju på BVC i väntrummet! Vad kul att vi får några egna. De var jättebra.”

”Jag har lagt böckerna i en korg så hen kan nå dem. Ni

sa att det var bra att ha böckerna framme.”

”Det var inte lika jobbigt att högläsa sedan ni hade berättat hur man kan göra. Det gick riktigt bra.”

”Bokstart är så bra. Vi har kommit igång med läsningen och böckerna är så fina.”

”Våra bekanta är avundsjuka för att de inte bor i rätt område. De vill också ha Bokstart.”

”Högläsningen i skolan var jobbig men det här ska jag försöka göra.”

”Vi tänkte först tacka nej, men så sa en bekant att Bokstart var så bra.”

”Storasyskonet har Bokstart på sin förskola så vi blir helt pepprade av det här. Det är jättebra!”

En bokstartare berättar:

“Genom hembesöken hamnar frågor om läsning, språk och böcker i fokus hos en familj en liten stund. Familjen får med egna ögon se hur roligt deras barn kan ha med böcker och får höra vad läsning och samtal kan ge barnet, förutom glädjen och samvaron i stunden. Bokstart ger familjen något roligt att samlas kring, samtidigt som det kan påverka barnets utveckling och, i förlängningen, framtid. Det är det här positiva mötet med boken som kan vara startskottet för att en familj ska bli läsande. Bokstart gör skillnad hos familjer som redan läser, hos de som vill läsa och hos de som ännu inte hittat till böckerna.

I och med Bokstart sänks tröskeln till boken och läsningen. Vi visar HUR man kan göra och ger familjen inspiration och självförtroende att börja läsa med sitt barn. I och med bokgåvan får sedan familjen något att börja med direkt efter hembesöket.

Familjer har uttryckt oro för att inte veta hur man gör när man läser för barn och att det ser så lätt ut när vi gör det. Där har Bokstart möjligheten att inspirera de familjer som tycker att läsning och böcker är svårt.

Familjer berättar också om egna svårigheter med läsningen. Där kan Bokstart visa på sätt att läsa och på alternativ som t ex ljudböcker. På återbesöket har föräldrar uttryckt lättnad över att de fått se hur man kan läsa, att man inte behöver följa boken ordagrant och att de på grund av Bokstart fått mer självförtroende kring högläsning. Målet har blivit att ha en rolig/mysig stund med sitt barn istället för att läsa en bok från pärm till pärm.

Familjer har också börjat inreda med barnens böcker eller placerat dem så barnen kan nå dem. De har ibland fyllt på med fler böcker och har sett hur deras

barn hämtar en bok och vill att föräldern ska läsa den. Medvetenheten kring boken och läsningen har ökat tack vare Bokstart. Gåvoböckerna har blivit en påminnelse för både barn och vuxna om att läsa tillsammans.

Böckerna som Bokstart delar ut finns även på BVC och i förskolornas kapprumsbibliotek. Något barn kände igen böckerna från väntrummet på BVC och familjen blev glad över att få egna exemplar. Andra familjer har varit tacksamma över att få tips på böcker som passar deras barns ålder. Det är svårt för familjerna att veta vilka böcker som finns och fungerar för små barn. Ofta känner de till bilderböcker som barnet är för litet för. Bokstart ökar kunskapen om småbarnsböcker och olika slags litteratur för barn.

De familjer som redan läser blir uppmuntrade av Bokstart och många berättar hur de börjat prata om läsning med vänner och bekanta sedan de fått bekräftat genom Bokstart hur viktig läsning är. Några har redan sett information om vikten av läsning på t ex BVC och är mycket intresserade av att komma igång. Jag har också träffat familjer (som inte har varit med i Bokstart) säga att de fått höra av bekanta om vikten av läsning.

I några familjer har man en positiv attityd gentemot läsning. Man har ofta egna fina barndomsminnen av läsning och vill ge sitt barn detta, men har inte riktigt kommit igång. Här ger Bokstart den inspiration familjen behöver, eftersom de får se att barnet gillar läsning och familjen får böcker att börja med.

I familjer med flera språk kommer samtalet in på vilken rikedom det är för barnet att växa upp med flera språk. Familjen uppmuntras att läsa och prata på sitt modersmål, ”sitt hjärtas språk”. Möjligheten för föräldrar med annat modersmål än svenska att boka en tolk vid hembesöken har också varit väldigt uppskattat.

Bokstart ger en personlig inbjudan till biblioteken och information om hur enkelt det är att skaffa ett lånekort och låna böcker. Vi berättar också om och bjuder in till bibliotekens evenemang.

I familjer med äldre syskon blir det ibland samtal om de äldre barnens läsning. Det kan vara syskon som älskar läsning/högläsning eller syskon som absolut inte vill. Vi pratar även om föräldrarnas egen läsning, om de känner att de vill komma igång själva. Vi ger tips på hur man kan locka barn till läsning eller konkreta boktips till den vuxne.

Några familjer uttrycker stress över att få en till pusselbit i livspusslet. Där kan Bokstart tipsa om sätt att få till läsningen eller försöka göra andra språkutvecklande saker som sånger, ramsor och att prata med sitt barn

i vardagen. Bokstart uppmuntrar och avdramatiserar på samma gång.

Alla familjer har tyckt att Bokstart har varit positivt när jag frågat dem på återbesöket. Böckerna har använts, de har dem ofta liggande framme, de försöker få till en lässtund och någon familj tyckte sig se skillnad

mellan det yngre barnet (som de läst för på grund av Bokstart) och det äldre syskonet. Familjerna uttrycker hur Bokstart gett dem inspiration, läslust och passande böcker att börja med. Och de flesta säger att deras barn verkligen tycker om när de läser tillsammans.”

3.2 Samverkan mellan verksamheterna

Ett viktigt mål med projektet var att genom förvaltningsöverskridande samverkan utveckla hållbara, effektiva metoder för att främja små barns språkutveckling. Det faktum att Gotland är en region och en kommun, som därigenom innebär kortare kontaktvägar, har varit till god hjälp för oss i samverkan över förvaltningsgränserna.

I *Vårt Gotland 2040: Regional utvecklingsstrategi för Gotland* beskrivs Samhandlingstrappan som också brukar användas i bokstartsammanhang.²² Samhandlingstrappan används för att beskriva såväl olika steg som olika djup i samverkan där samtal och samsyn är nödvändiga förutsättningar för att kunna nå samverkan och samhandling.

Under projektets gång har vår samverkan gått från samtal och samsyn kring vårt gemensamma professionella objekt (små barns språkutveckling), till samverkan genom de olika insatserna och i flera fall samhandling när vi agerat som gemensam aktör. I tidigare Nätverket för språkutveckling och i projektets början *samtalade* vi och delade med oss av erfarenheter och kunskaper från våra olika verksamheter och lärde oss om varandra. Vi utvecklade en *samsyn* kring utmaningarna och behoven som vi sedan formulerade i en projektansökan. Just samsynen och enigheten kring behov och mål samt det jämt fördelade engagemanget hos parterna är troligtvis en av de viktigaste framgångsfaktorerna med projektet.

Under genomförandefasen planerades och genomfördes insatser och aktiviteter genom *samverkan* i de olika möteskontexterna. En viktig ambition med projektet var att de olika verksamheterna skulle kommunicera samma budskap när vi möter småbarnsfamiljer i våra olika sammanhang vilket kräver samsyn om huvudbudskapet och *samhandling* i utförandet. Att projektet sedan implementerats och övergått i löpande verk-

samhet där parterna delar på ansvar och utförande kan också ses som ett uttryck för samhandling. När projekttiden nu är över släpper länsbiblioteket sin roll som projektägare och ansvaret för Bokstart går över till styrgruppen som helhet och verksamheterna folkbibliotek, länsbibliotek, barnhälsovård och förskola med en skriftlig överenskommelse som reglerar ansvar och roller i det fortsatta arbetet.

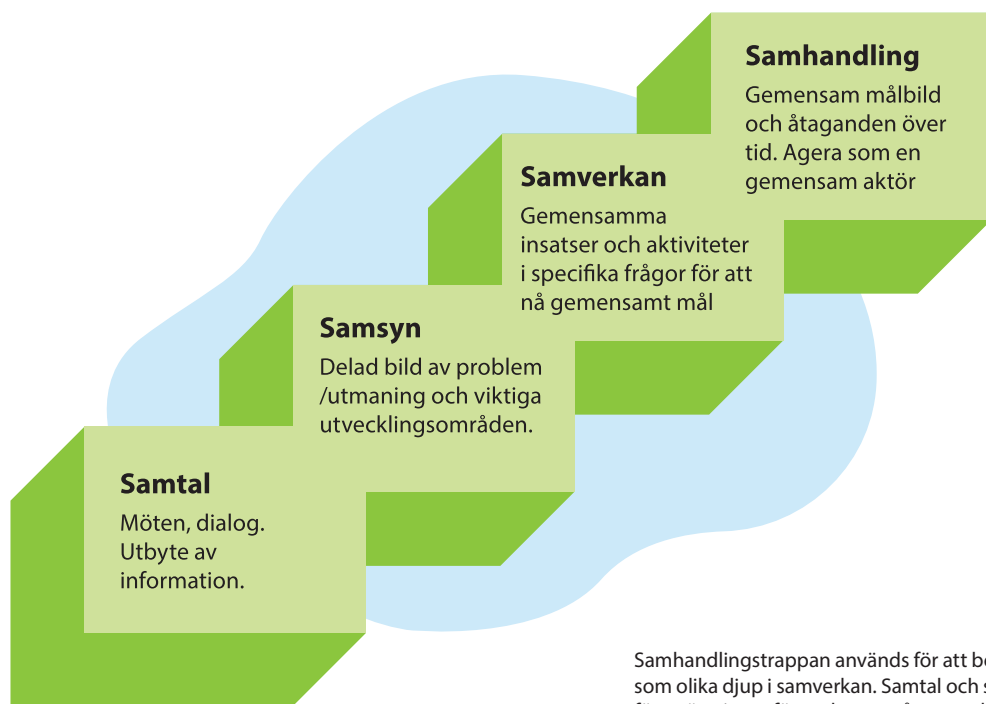
Att samverka över förvaltningsgränserna kan vara komplicerat och utmanande för parterna. Vi har tydligt märkt att våra olika professioner har olika sätt att kommunicera och ibland har kulturkrockar uppstått i olika sammanhang. Vi har försökt att vara lyhörda inför varandras kompetenser och professioner och i olika möteskontexter försökt kompromissa och se möjligheter i våra olikheter. Det tar också olika lång tid för arbetssätt att implementeras i olika verksamheter beroende på deras storlek. Barnhälsovården med en samordnare och med 12 sjuksköterskor har haft lättare att låta Bokstart genomsyra verksamheten än förskolan med sina 10 förskolerektorer och ca 500 anställda. Den stora fördelen har varit att vi i styr- och arbetsgrupp delat professionellt objekt (små barns språkutveckling) i våra olika uppdrag och att vi alla upplevt detta arbete som angeläget och viktigt. Annika Hillboms forskningsresultat visar både på organisatoriska och praktiska utmaningar med vår samverkan men också på att samverkan i projektet överlag har fungerat bra under projektets gång.²³

En bokstartare berättar:

”Jag som bokstartare hade inte tänkt på att det skulle bli så stort nätverksbyggande av alla besök, möten, sång- och dramastunder, ökad samverkan mellan olika professioner och egen inspiration, glädje och utveckling i det egna arbetet.”

22 *Vårt Gotland 2040: Regional utvecklingsstrategi för Gotland*, (2021), s. 59

23 Hillbom, Annika: *Bokstarts-projektet på Gotland: Utmaningar och möjligheter med en lässatsning för barn 0-3 år*, Region Gotland och Uppsala universitet (2021)

Samhandlingstrappan används för att beskriva såväl olika steg som olika djup i samverkan. Samtal och samsyn är nödvändiga förutsättningar för att kunna nå samverkan och samhandling.

3.3 Metodutveckling

Samverkan kring metodutveckling har främst ägt rum i styrgruppen (strategisk samverkan) och i arbetsgruppen (operativ samverkan) med representanter från samtliga samverkansparter på olika nivåer. I dessa grupper har diskussioner förts löpande om hur projektet ska drivas vidare och vilka olika metoder som ska prövas och ändras. De metoder som både styr- och arbetsgrupp kommit fram till är mest hållbara och effektiva beskrivs nedan.

Hembesök vid 6 och 11 månader: Hembesöken är tids- och personalkrävande men verkar ge goda resultat. Annika Hillbom ser i sin undersökning att hembesök är den insats som kräver mest resurser, men att hembesöken samtidigt är mycket uppskattade av familjerna och att de verkar ha stor effekt på vårdnadshavarnas attityder till läsning med sina barn.²⁴ Bokstartarna upplever att de fått mycket positiv respons och att det har varit givande att träffa familjerna i deras hemmiljö, dels för att både föräldrar och barn är avslappnade och trygga hemma och därför lättare kan fokusera på det bokstartarna berättar, dels för att vi når många som vi vill nå.

Av 434 födda barn i fokusområdena under projektperioden har 343 samtyckt till hembesök (under en sommarperiod på tre månader missades utdelning av samtycken till ca 20 familjer).

Av dessa genomfördes hembesök till 293 familjer (antalet familjer som samtyckt men som sen inte gått att få tag på för att planera datum för besöket ökade dramatiskt under pandemin, troligtvis därför relativt låg siffra här). Som en riktad insats i fokusområden där vi kan anta att behoven är som störst (områdena är utvalda efter statistik över skolresultat och föräldrarnas utbildningsbakgrund) kan hembesöken ses som framgångsrika. Men det är viktigt att hela tiden analysera bortfall vid samtycken och vid bokningarna av hembesöken för att justera metoden och nå så många som möjligt. Bokstartarna har också märkt att variationen hos familjerna i fokusområdena varit stor när det gäller vanan att läsa för sina barn. Även i de familjer där högläsning varit en vana verkar hembesöket gett familjen bekräftelse i att de gör rätt vilket ytterligare verkar befästa vanan.

Minibokstart: Genom minibokstart når barnhälsovården i princip alla 8-månadersbarn på Gotland utan större ändringar i ordinarie arbetssätt. Annika Hillbom ser i sin rapport att insatserna som görs via barnhälsovården fungerar bra, att de verkar rymmas inom ordinarie verksamhet och att de når alla familjer. Men hon beskriver samtidigt att det kan vara svårt att hinna ägna tillräcklig tid åt information om läsning och språkutveckling vid besöket eftersom det är så mycket annat som ska hinnas med också.²⁵ Samtliga av

24 Ibid

25 Ibid

barnhälsovårdens sjuksköterskor tycker att det fungerar bra med minibokstart, att det blir mer konkret med en fysisk bok när de pratar om läsning och språkutveckling än att dela ut ett presentkort på en bok, och att familjerna blir glada för lästunden och boken. När sjuksköterskan börjar dialogläsa ur *Knacka på* känner föräldrarna också igen metoden från 6-månadersbesöket.

Biblioteksaktiviteter för småbarnsfamiljer: Bokstartarna tyckte att det var viktigt att kunna erbjuda aktiviteter på de bibliotek som ligger i de områden som fått hembesök som en förstärkande insats och ett sätt att hålla budskapet levande över tid. Aktiviteterna ger möjlighet till ytterligare relationsskapande och tillfällen för familjerna att bli bekanta med biblioteken och deras utbud. Annika Hillbom ser att sång- och lästunderna på biblioteken är mycket uppskattade och att de kan ingå i ordinarie verksamhet, men att de kanske inte når vårdnadshavare som annars inte läser med sina barn.²⁶

Kapprumsbibliotek: Vi ser att det varierar en hel del hur det fungerar med kapprumsbiblioteken på de olika förskolorna men på det stora hela har det varit positivt och samverkan mellan bibliotek och förskola har i de flesta fall fungerat väldigt bra. Det är stor spridning på vilka barn som lånar hem böckerna. Flera medarbetare berättar att böckerna i kapprumsbiblioteket är populära bland barnen och att de gärna tittar i böckerna medan de väntar på kompisarna som ska klä på sig för att gå ut. Föräldrar och barn uppskattar att det går att låna med sig böcker hem från förskolan. Vi ser att det finns en utmaning framöver med att kunna förse samtliga förskolor som önskar med böcker till sina kapprumsbibliotek, också att hitta böcker på alla språk som behövs. Men både förskolan och biblioteket ser vinsterna med kapprumsbibliotek. Annika Hillbom skriver att kapprumsbiblioteken och föräldrainformationen på förskolorna inte är särskilt resurskrävande och att de kan ge goda effekter i form av kontinuerlig påminnelse om läsningens värde och att det finns böcker lättillgängligt för utlån. Samtidigt skulle lite extra arbetstid avsättas till kapprumsbiblioteken troligtvis ge ännu bättre effekt.²⁷

Inom ramen för projektet har tre olika examensarbeten vid förskolläraprogrammet Uppsala universitet, Campus

Gotland, genomförts kring kapprumsbiblioteken under hösten 2020. I uppsatserna lyfts intressanta aspekter som blir viktiga att ta med sig i planeringen och utvärderingen av bokstart och kapprumsbiblioteken framöver. Uppsatserna visar bl a att det finns ett samband mellan pedagogernas attityder till projektet och hur framgångsrikt projektet förefaller vara på förskolorna och hos vårdnadshavare.²⁸ Vårdnadshavarna vid bokstartsförskolorna ställer sig mestadels positiva till det utbud av böcker som erbjuds i kapprumsbiblioteken. Närmare hälften av vårdnadshavarna anser dessutom att kapprumsbiblioteket har ökat deras barns intresse för läsning och böcker. En av uppsatserna beskriver att kapprumsbiblioteken kan vara mycket betydelsefulla om samarbetet fungerar så att budskapet om läsningens och böckernas betydelse sträcker sig ända från biblioteket till hemmet via förskolan.²⁹

Implementeringen av Bokstart i förskolan är ännu i sin början. Förskolorna i fokusområdena har kapprumsbibliotek och bokstartsmaterial, och flera förskolor utanför områdena vill också ha kapprumsbibliotek. Men att låta Bokstart genomsyra förskolornas verksamhet och dialogen med familjerna tar tid och förskolorna på Gotland är många. Idéer finns om att låta förskolan genomföra bokstartssamtal under inskolningen men detta behöver diskuteras och förankras ytterligare.

Projektets synlighet: Projektets synlighet verkar ha fungerat väl, mycket tack vare bokstartsloggan. Första gången familjerna ser den är på samtyckesblanketten som de fyller i när barnet är en vecka gammalt. Sedan finns den på allt material som används i kommunikationen med familjerna, samt att den hänger i väntrummet på BVC, i kapprummen på förskolorna i fokusområdena och på biblioteken i dessa områden. Vi har fått återkoppling från medarbetare i samtliga professioner inom Bokstart, att både barn och föräldrar känner igen katten. En del av de familjer som fått hembesök har också uttryckt att de känner igen katten, t ex från väntrummet på BVC. Bokstart har synts i lokalmedierna och information om bokstart har också spridits mellan föräldrar på Gotland med barn i samma ålder.

26 Ibid

27 Ibid

28 "För att barnen ska bli intresserade måste jag vara engagerad." En studie om hur pedagogers förhållningssätt till böcker och läsning påverkar resultaten inom projektet Bokstart på fem förskolor (Rebecca Nordlund och Anna Ringqvist, 2020)

29 "Alla ska kunna hitta någonting att fastna för." En studie av bibliotekariers arbete med att välja böcker till kapprumsbibliotek inom projektet Bokstart och deras upplevelse av samarbete med förskolor och vårdnadshavare (Linnea Rangbäck och Petra Lyander, 2020).

3.4 Implementering av Bokstart i ordinarie verksamhet efter projektiden

Som beskrivits ovan har flera av de testade metoderna fungerat väl och kommer att införas i ordinarie verksamhet. Hembesöken kommer att fortsätta men med viss justering: Alla förstagångsföräldrar på hela Gotland kommer att erbjudas två hembesök av bokstartare. Barnhälsovården har under projektet påpekat att det finns många familjer utanför fokusområdena som också behöver denna insats och genom att göra hembesök till alla förstagångsfamiljer når vi även dessa. Bokstartarna märker också en mättnad när fler barn föds i familjerna och bedömer att det räcker med en insats per familj. Analyser behöver göras och kanske ändringar i tillvägagångssätt för att så många som möjligt ska ta emot de erbjudna hembesöken. Minibokstart via barnhälsovården fortsätter. Tillsammans med hembesök hos familjehemsplacerade barn är ambitionen att på sikt nå alla familjer på Gotland med hembesök och andra bokstartsrelaterade insatser. Aktiviteterna för småbarnsfamiljer på biblioteken och kapprumsbiblioteken och föräldrainformationen på förskolorna i fokusområdena fortsätter också. Fler förskolor har anmält intresse för kapprumsbibliotek och under våren 2021 förs diskussioner i styrgruppen hur logistiken kring detta skulle kunna lösas. Även fristående förskolor vill bli involverade i Bokstart framöver. Arbetet med att implementera bokstart i förskolornas dagliga verksamhet och i kontakten med familjerna fortsätter.

Målsättningen under projektiden har varit att utveckla långsiktigt hållbara metoder som kan leva vidare i ordinarie verksamhet och arbetet i styrgruppen har säkrat att insatserna kan leva kvar efter projektidens slut. (Intressant att notera är att stegen i den taxonomitrappa som arbetsgruppen utformade under förberedelsefasen nästan helt realiserats under projektets gång med det sjunde steget "Bokstart Gotland är permanent verksamhet som genom samverkan når alla små barn på Gotland".) Implementeringsarbetet intensifierades under slutet av projektiden för att se till att alla verksamheter skulle vara redo att ta över insatserna utan projektmedel. När projektet nu övergått i löpande verksamhet kliver länsbiblioteket av sin roll som ansvarig projektägare.

Nu ingår även folkbibliotekscheferna i styrgruppen och en gemensam skriftlig överenskommelse för Bokstarts framtid beslutades under våren 2021. I överenskommelsen tydliggörs ansvars- och arbetsfördelningen i samverkan.

Några utdrag ur överenskommelsen

- Bokstart står på tre ben, ett i varje förvaltning och de tre parterna ansvarar för och genomför Bokstart tillsammans. Styrgruppen diskuterar och fattar beslut om strategiska och ekonomiska frågor, gemensam fortbildning, mål, uppföljning och utveckling av verksamheten. I arbetsgruppen planeras operativa insatser, aktiviteter och utvecklingsfrågor m m. Samordnaren håller ihop den förvaltningsöverskridande samverkan på operativ nivå.
- Varje part möjliggör för sin personal att på arbetstid delta i styrgruppen och arbetsgruppen, genomföra aktiviteterna och delta i fortbildning.
- Folkbiblioteken administrerar, schemalägger och genomför hembesök hos förstagångsfamiljer samt familjehemsplacerade barn och arrangerar aktiviteter för småbarnsfamiljer på biblioteken.
- Barnhälsovården samarbetar med biblioteken om statistik över antalet nyfödda och samtycken inför hembesöken samt genomför bokstartsamtal och delar ut gåvoböcker vid sitt 8-månadersbesök till alla familjer.
- Förskolan möjliggör för personal inom öppna förskolan att genomföra hembesök tillsammans med folkbibliotekspersonalen och ansvarar för kapprumsbiblioteken.
- Länsbiblioteket anställer en samordnare för samordning av insatser i de olika verksamheterna, sammankallar styrgruppen, omvärldsbevakar, nätverkar nationellt och skapar tillfällen för fortbildning för all personal.
- All personal i de respektive verksamheterna ser sig som bokstartare i kontakten med familjerna.

4. Avslutning och framtid

När det är dags att sammanfatta det utvecklingsprojekt som Bokstart Gotland varit är det lätt att slås av insikten vilken resa alla inblandade gjort tillsammans. Från de första trevande samtalen i det nybildade nätverket för små barns språkutveckling 2016 till en fullfjädrad förvaltningsöverskridande samverkan med skriftlig överenskommelse, gemensamt ansvar och utprovade metoder i ordinarie verksamheter 2021. Under projektperioden har vi lärt oss mycket om små barns språkutveckling, om samverkan och att driva och förankra projekt men vi har också fått fördjupande kunskaper om varandras verksamheter och professioner. Vårt mål var att genom samverkan utveckla effektiva hållbara metoder för att både nå ut brett med vårt budskap till alla familjer med små barn på Gotland men också riktat till familjer där behoven är som störst. Genom ett utforskande reflekterande förhållningssätt har vi provat olika insatser som vi har utvärderat och reviderat under resans gång. Genom olika undersökningar kan vi se att Bokstart Gotland troligtvis gett effekt, både på familjernas attityder till läsning, deras kunskap om små barns språkutveckling men också i deras beteenden; de läser mer för sina barn. De insatser som vi tar vidare till ordinarie verksamhet är inte huggna i sten, lärandeprocessen och utvecklingsarbetet kommer att fortsätta även efter projekttiden.

Bokstart och samverkan kring små barns språkutveckling är säkrade i Region Gotlands styrdokument, i den kommande regionala biblioteksplanen, den regionala kulturplanen samt i den regionala utvecklingsstrategin. Utmaningen blir nu att fortsätta med insatserna, hålla engagemanget och intresset uppe i verksamheterna samt att följa upp, analysera och utveckla metoderna vidare.

I en tid med stora samhällsutmaningar är samverkan och samhandling viktigt, både för att hushålla med offentliga medel men också för att kombinera och komplettera varandras kompetenser och verksamheter för att nå ut mer effektivt med insatserna. Vi ser ökade klyftor i samhället med ökad andel av befolkningen i utanförskap, samtidigt som läsförståelsen och läsintriset minskar. Att kunna orientera sig i samhället och utnyttja sina medborgerliga rättigheter kräver god läsförmåga. Förebyggande riktade och generella insatser för social hållbarhet som syftar till att ge alla barn goda uppväxtvillkor och möjlighet att fullfölja gymnasiet och ett livslångt lärande är viktiga (Region Gotlands styrmodell 2020-2023). Familjestödande metoder som Bokstart som främjar små barns språkutveckling är en förebyggande insats som i förlängningen kan bidra till social hållbarhet, inkludering och det demokratiska samhällets utveckling.

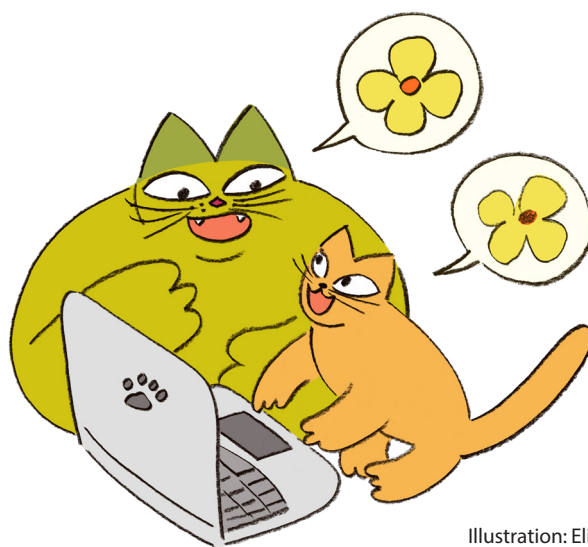

Illustration: Elin Fahlstedt

Projektmedarbetare från pressträffen, fotograf: Henrik Radhe/Gotlands Allehanda

5. Sammanfattning

Det förvaltningsöverskridande utvecklingsprojektet Bokstart Gotland pågick under perioden april 2018 - april 2021 med statliga medel från Kulturrådet. Projektparterna har varit länsbiblioteket, folkbiblioteken, barnhälsovården, förskolan och öppna förskolan. Denna rapport är skriven av projektledningen och beskriver projektets faser, insatser och resultat ur ett verksamhetsperspektiv. Ytterligare en rapport är skriven av Annika Hillbom vid Uppsala universitet och beskriver projektets samverkan och resultat utifrån följeforskning.

Syftet med projektet var att utveckla en hållbar förvaltningsöverskridande samverkan mellan biblioteken, barnhälsovården, förskolan och öppna förskolan kring små barns språkutveckling, med effektiva evidensbaserade metoder som når alla familjer brett och samtidigt riktar dit behoven är störst. Med gemensamma mål och metoder, gemensam planering och kommunikation har projektet arbetat för att nå småbarnsfamiljerna på Gotland, få dem att inse betydelsen av att tidigt stimulera barnets språk och kommunikation samt i högre utsträckning läsa tillsammans med sina barn. Enligt tidigare forskning främjar denna typ av insatser barns språkutveckling och på sikt deras läsförmåga och skolresultat, vilket går i linje med Region Gotlands mål för social hållbarhet: att ge alla barn goda uppväxtvillkor, möjlighet att fullfölja gymnasiet och ett livslångt lärande.

Bokstart Gotland som helhet riktar sig till alla barn mellan 0 och 3 år och deras vårdnadshavare genom information och samtal i alla samverkande verksamheter. Tanken är att insatserna och budskapet ska följa familjerna som en röd tråd från samtal med barnhälsovården och hembesöken, via aktiviteter och bokstartshörnor på biblioteken, till kapprumsbibliotek och samtal med pedagogerna i förskolan och öppna förskolan.

Projektets insatser:

- Kompetensutveckling för personal i alla verksamheter.
- Kampanj för alla vårdnadshavare till barn 0-3 år via BVC, förskolan, öppna förskolan, biblioteken och media.
- Hembesök i fyra områden där skolresultaten behöver förbättras och föräldrarnas utbildningsbakgrund är låg. Två besök till varje familj med gåvoböcker och samtal om språkutveckling, läsning

och böcker. Tolk bokus när familjen har annat modersmål än svenska. Även hembesök hos familjehemsplacerade barn 0-5 år.

- Kortare bokstartssamtal samt gåvobok vid barnhälsovårdens ordinarie hembesök som erbjuds alla barn på Gotland vid 8 månader.
- Sago- och sångstunder för de minsta på biblioteken i de utvalda områdena.
- Förskolor i de utvalda områdena samt öppna förskolan Myllan har personlig bibliotekskontakt, bokstartsmaterial och kapprumsbibliotek där familjerna kan låna hem böcker.

Det samlade intrycket från samtliga samverkansparter är att projektet har lyckats uppnå projektmålen, vilket också styrks i forskningsresultaten. Fler vårdnadshavare har insett läsningens betydelse och värde för yngre barn. De läser oftare med sina barn och på ett mer interaktivt sätt.

Insatserna har tagits fram och vidareutvecklats under projektets gång av projektledare, styrgrupp och arbetsgrupp med representanter från verksamheterna i de olika förvaltningarna. Projektet har testat och utvecklat hållbara och effektiva, både riktade och generella insatser som når till familjerna. När projektet övergår i löpande verksamhet justeras målgruppen för hembesöken till alla förstagsföräldrar på hela Gotland. Insatserna med hembesök till familjehemsplacerade barn, bokstartssamtal via barnhälsovården, kapprumsbibliotek på förskolorna och småbarnsstunderna på biblioteken fortsätter.

Bokstart och samverkan kring små barns språkutveckling har nu gått vidare i ordinarie verksamhet med en skriftlig överenskommelse över ansvars- och arbetsfördelningen mellan parterna och verksamheten är säkrad i Region Gotlands styrdokument. Utmaningen i framtiden blir att fortsätta med insatserna, hålla kompetensen och engagemanget levande i verksamheterna samt att följa upp, analysera och utveckla insatserna vidare så att så många som möjligt nås och tar till sig budskapet.

Referenser

Tryckta källor

Allmänna råd med kommentarer för öppen förskola. Skolverket (2000:1)

Andersson, Jonas: *Med läsning som mål.* Statens kulturråd, 2015

Bergström, Emma & Wijk, Sara: *Tidig språkintervention med dialogläsning - forskning och praktik.* Paper Mötesplats profession forskning, 2018

Bibliotekslagen, Kulturdepartementet (2013:801).

Bokstart i Sverige: en uppföljning. Statens kulturråd, 2020

Bokstart i världen: metoder och forskning om bokgävoprogram för små barn och deras familjer. Statens kulturråd, 2020

Främja läsning: Handlingsprogram för läsfrämjande. Statens kulturråd, 2019

Hillbom, Annika: *Bokstartprojektet på Gotland: Utmaningar och möjligheter med en lässatsning för barn 0-3 år.* Region Gotland och Uppsala universitet, 2021

Larsson, Jenny & Vanqvist, Marlene: *En bok är en*

skatt. En studie av förskolors kapprumsbibliotek inom Bokstartprojektet och pedagogernas förhållningssätt. Studentuppsats Uppsala universitet, 2020

Lyander, Petra & Rangbäck, Linnea: *“Alla ska kunna hitta någonting att fastna för.” En studie av bibliotekariers arbete med att välja böcker till kapprumsbibliotek inom projektet Bokstart och deras upplevelse av samarbete med förskolor och vårdnadshavare.* Studentuppsats Uppsala universitet, 2020

Läroplan för förskolan. Skolverket (Lpfö 18)

Nordlund, Rebecca & Ringqvist, Anna *“För att barnen ska bli intresserade måste jag vara engagerad.” En studie om hur pedagogers förhållningssätt till böcker och läsning påverkar resultaten inom projektet Bokstart på fem förskolor.* Studentuppsats Uppsala universitet, 2020

Rydsjö, Kerstin: *Dags att höja ribban!* Region Halland, 2012

Vårt Gotland 2040: Regional utvecklingsstrategi för Gotland. Region Gotland, 2021

Otryckta källor

Information om Bokstart, regeringsuppdraget och ansökningskriterier med mera kommer från Kulturrådets hemsidor:

<https://www.bokstart.se/ombokstart/> (2021-06-14)

<https://www.kulturradet.se/sok-bidrag/vara-bidrag/bokstart-projekt/> (2021-06-14)

[https://www.bokstart.se/ombokstart/bokstart-i-sverige/nytt-om-bokstart.-januari-2021/\(2021-06-14\)](https://www.bokstart.se/ombokstart/bokstart-i-sverige/nytt-om-bokstart.-januari-2021/(2021-06-14))

Rikshandboken för barnhälsovård är ett nationellt digitalt metod- och kunskapsstöd från Sveriges regioner för alla som arbetar i barnhälsovården med metoder

och riktlinjer för hur verksamheten ska bedrivas samt aktuell och kvalitetssäkrad information om barns hälsa och utveckling.

Rikshandboken för barnhälsovård <https://www.riks-handboken-bhv.se/>

Information om forskning om och kunskapshöjande insatser för familjehemsplacerade barn:

[http://www.skolfam.se/\(2021-08-12\)](http://www.skolfam.se/(2021-08-12))

Bilaga 1

Fakta om Bokstart Gotland

Bokstart Gotland i siffror

Antal födda barn per år på Gotland: **ca 550**

Antal födda i fokusområdena under perioden september 2018 - mars 2021: **434**

Antal accepterade samtycken under perioden september 2018 - mars 2021: **343**

(Under en tremånadersperiod sommaren 2019 gjorde Bokstart uppehåll för semestertid och ca 20 familjer blev inte erbjudna hembesök)

Totalt antal hembesök i fokusområdena mellan mars 2019 och april 2021: **535**

Antal familjer som fått hembesök/digitalt samtal i fokusområdena mellan mars 2019 – april 2021: **293**

(Antalet som samtyckt men som sen inte gått att få tag på för att planera datum för besöket ökade drastiskt under pandemin, troligtvis därför relativt låg siffra här)

Antal hembesök BHV vid 8 månader med minibokstart mellan mars 2019-april 2021: **1 093**

Antal hembesök till familjehemsplacerade barn med start mars 2021: **1**

Antal babyaktiviteter på biblioteken under projektperioden fördelat på fyra bibliotek: **55**

Totalt antal kapprumsbibliotek på förskolorna april 2021: **18 kapprumsbibliotek på 12 förskolor.**

Utbildningstillfällen för arbetsgrupp och bokstartare

27 november 2018: Christine Wennerholm och Maria Flygars från Region Gävleborg - om Bokstart på BVC och familjecentraler.

9 januari 2019: Sara Wijk, Språkstegen Region Ble-

kinge/Kronoberg - om Språkstegen och hur de jobbat strategiskt och med samverkan.

22 februari 2019: Gertrud Widerberg och Yasmin Sund, Bokstart Göteborg - utbildning av bokstartarna.

Kunskapsdagar för personal inom alla samverkande verksamheter

12 februari 2019

Maria Ehde Andersson, utvecklingsledare bibliotek och processledare Språkstart Halland - Vad säger forskningen om samverkan mellan olika professioner kring små barns språkutveckling?

Agneta Söstram Bylund, projektledare för Bokstart i Region Västernorrland - Om att bokstarta i glesbygd och på asylboenden där ingen kan ett ord svenska.

Anette Torgnysdotter, barnbibliotekarie Hemse bib-

liotek - Kortutbildning i dialogläsning för BHV:s sjuksköterskor.

20 februari 2019

Elisabeth Björklund, fil. dr. lektor emerita i didaktik, Högskolan i Gävle - Små barns kommunikativa möten i förskolan.

Malin Nilsen, fil.dr. universitetslektor, Göteborgs universitet - Digitala aktiviteter i förskolan.

7 januari 2021 (livestreamad digital sändning)

Annika Hillbom, universitetslektor Institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningsstudier, Uppsala universitet - Om sin följeforskning i Bokstart Gotland.

Anna Tebelius Bodin, pedagog, föreläsare, författare - Hur kan föräldrar och förskolan metodiskt arbeta för att säkra barnens tillgång till kunskaper genom ett rikt språk?

Anna Hällgren, läsinspiratör och bibliotekarie - Hur kan man på ett lustfyllt sätt läsinspirera barn och föräldrar? Fokus på läsning inom förskola, öppen förskola, bibliotek och BHV.

Kerstin Neander, socionom och fil.dr - Om mötet i arbetet med familjer med små barn.

Suzanne Barton, strateg på Länsstyrelsen - Information om Föräldraskapsstöd

Gåvoböcker inom Bokstart Gotland

6-månaderspaketet:

Barnets språk 6 månader, informationsblad från Kulturrådet

Kort information om Bokstart Gotland

Broschyren *Läs med ditt barn*

Tre gåvoböcker (*Lilla Pussboken* av Kenneth Andersson, Alfabet. *Vi går på babydisco* av Moa Eriksson Sandberg, Lilla Piratförlaget. *Leka tittut* av Maria Nilsson Thore, Bonnier Carlsen/*Ramsa med Bebbe* av Mervi Lindman, Bonnier Carlsen)

11-månaderspaketet:

Barnets språk 1 år, informationsblad från Kulturrådet

Broschyren *Läs med ditt barn*

Två gåvoböcker (*Lalo trummar* av Eva Susso, Rabén Sjögren och *Svansar runt på bondgården* av Hanna Albrektson, Lilla Piratförlaget)

Minibokstart BHV 8 månader:

Knacka på! av Anna-Clara Tidholm, Alfabet (på svenska samt arabiska, persiska, dari, engelska vid behov)

18 - månadersträffen (ställdes in p g a pandemin):

Barnets språk 18 månader, informationsblad från Kulturrådet

Gåvobok (*Bu och Bä i städtagen* av Lena och Olof Landström, Rabén Sjögren)

